

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Události dějin školství ve 20. století dle kronik škol v Týně nad Vltavou

Vypracoval: Michaela Suchanová

Vedoucí práce: Mgr. Margareta Garabiková Pártlová, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne: 20.4.2023

.....

Michaela Suchanová

Anotace

Bakalářská práce se zabývá dějinami školství ve 20. století od roku 1918 do roku 1989. Práce popisuje kroniky škol v Týně nad Vltavou a zaměřuje se na to, jak se v nich odráží historické události.

Teoretická část bakalářské popisuje vývoj školství ve 20. století od vzniku samostatného československého státu po sametovou revoluci. Práce se zabývá historií škol v Týně nad Vltavou, a to především škol obecných a měšťanských.

Praktická část bakalářské práce je analýzou vybraných školních kronik Týna nad Vltavou.

Klíčová slova: dějiny pedagogiky, historické události, školní kroniky, historie města

Annotatiton

The bachelor thesis deals with the history of education in the 20th century from 1918 to 1989. The thesis describes the chronicles of schools in Týn nad Vltavou and focuses on how they reflect historical events.

The theoretical part of the thesis describes the development of education in the 20th century from the establishment of the independent Czechoslovak state to the Velvet Revolution. The thesis deals with the history of schools in Týn nad Vltavou, especially municipal and burgher schools.

The practical part of the bachelor thesis is an analysis of selected school chronicles of Týn nad Vltavou.

Keywords: history of pedagogy, historical events, school chronicles, history of the town

Obsah

Anotace.....	3
Annotatiton.....	3
Úvod.....	6
Cíle bakalářské práce	7
Teoretická část.....	8
1. Školství po vzniku samostatného československého státu (1918-1938)	8
1.1. Ministerstvo školství a národní osvěty	8
1.2. Spor o pojetí pedagogiky	9
1.3. První sjezd československého učitelstva a přátel školy roku 1920	9
1.4. Reformy (1918-1938)	10
1.4.1. Zrušení celibátu učitelek	10
1.4.2. Metelkův zákon.....	11
1.4.3. Malý školský zákon	11
1.4.4. Zákon o újezdních školách.....	11
2. Vývoj školství 20. století	12
2.1. Obecné a měšťanské školy	12
2.2. Speciálně zaměřené školy.....	13
2.3. Odborné a vysoké školy	13
2.4. Pokusné školy 20. a 30. let	14
3. Školství během druhé světové války (1939-1945).....	15
3.1. Zavírání vysokých škol.....	15
3.2. Cenzura školních učebnic	15
3.3. Židovské školy.....	15
4. Školství po druhé světové válce (1945-1970).....	17
4.1. Školství po roce 1945	17
4.2. Školství během 50. a 60. let.....	18
5. Školství během normalizace (1970-1989)	20
6. Pedagogické směry 20. století.....	22
6.1. Pozitivismus.....	22
6.2. Pragmatismus.....	23
7. Historie školství v Týně nad Vltavou	24
7.1. Spojená škola měšťanská se školou obecnou pro chlapce v Týně nad Vltavou.....	25
7.2. Chlapecká škola Týn nad Vltavou.....	25

7.3. Obecná dívčí škola Týn nad Vltavou	25
7.4. Základní škola Malá Strana Týn nad Vltavou	26
8. Podoba školních kronik.....	27
Praktická část.....	28
9. Výzkum.....	28
9.1. Výzkumný cíl a výzkumný problém	28
9.2. Výzkumné otázky	28
9.3. Metodologie.....	28
9.4. Výzkumný vzorek.....	29
9.5. Výsledky výzkumného šetření.....	29
Diskuze.....	38
Závěr.....	39
Seznam použité literatury	40

Úvod

Svět a pedagogika 20. století jsou rozporuplné. Během tohoto století se odehrálo mnoho klíčových událostí, které nasměrovaly pedagogiku k podobě, kterou známe dnes. Během 20. století docházelo k velkému vědeckému, technickému a kulturnímu rozvoji. Toto století je ale tragicky poznamenáno dvěma světovými válkami. Na jedné straně stál fašismus, komunismus, nacionalismus a náboženský fundamentalismus a na druhé straně snaha o prohloubení demokracie, snaha o porozumění a spolupráci. V těchto podmínkách se rozvíjí pedagogika a její modely výchovy a vzdělávání. Pedagogika má za úkol přizpůsobovat se změnám doby, společnosti a novému nahlížení na svět. Na tomto podkladu vzniká mnoho pedagogických směrů, které odráží společnost a dění kolem ní.

Bakalářská práce nastíní dění v Týně nad Vltavou s ohledem na dění v Československu ve 20. století od vzniku samostatného československého státu po rok 1989, jakožto zlomový rok, kdy proběhla sametová revoluce. Bakalářská práce se zabývá dějinami Československa a tím, jak se historické události odráží ve vzdělání a výchově. Práce popisuje dění po roce 1918, kdy vznikl samostatný československý stát, dále se zaměřuje na dobu během druhé světové války od roku 1939 do roku 1945. Následují 50. léta, léta komunismu. V dalších kapitolách jsou popsány události 60. let, kdy docházelo k uvolňování politické situace, následuje období normalizace, tedy utužení socialistického režimu a popis událostí až do roku 1989, kdy proběhla sametová revoluce.

Teoretická část popisuje obecně dějiny a dějiny školství. Popisuje, k jakým změnám v oblasti pedagogiky dochází, jaké reformy proběhly, a jaké existovaly pedagogické směry. Nakonec se práce zabývá obecným popisem historie školství v Týně nad Vltavou.

Praktická část bakalářské práce bude analýzou školních kronik Týna nad Vltavou, konkrétně bude zkoumat pamětní knihu spojené školy měšťanské se školou obecnou pro chlapce v Týně nad Vltavou, kroniku chlapecké školy Týn nad Vltavou, kroniku obecné dívčí školy Týn nad Vltavou a kroniku ZŠ Malá Strana Týn nad Vltavou. Práce se zaměří na popis toho, jak kroniky vybraných škol představují historické události, především v letech 1938-1939. Dále se zaměří na to, jak kroniky popisují problémy spojené se zdravotním stavem žáků a akce a slavnosti, které škola pořádala během celého období, kdy kronika vedla svůj zápis.

Cíle bakalářské práce

Cílem bakalářské práce bude sledovat vývoj školství z pohledu školních kronik a jiných dokumentů primární povahy v Týně nad Vltavou.

Teoretické cíle

1. Obecný popis školství a klíčových událostí od vzniku ČSR až do roku 1989
2. Popis školství v Týně nad Vltavou, především škol obecných a měšťanských

Praktické cíle

1. Analýza školních kronik Týna nad Vltavou, konkrétně pamětní knihy spojené školy měšťanské se školou obecnou pro chlapce v Týně nad Vltavou, kroniky chlapecké školy Týn nad Vltavou, kroniky obecné dívčí školy Týn nad Vltavou a kroniky ZŠ Malá Strana Týn nad Vltavou.
2. Cílem výzkumné části bakalářské práce bude zjistit, jak se projevují jednotlivé klíčové události v samotných kronikách, a to za pomoci analýzy obsahu.

Teoretická část

1. Školství po vzniku samostatného československého státu (1918-1938)

V roce 1918 došlo k rozpadu Rakouska-Uherska a ke vzniku samostatného Československého státu. Školská soustava měla stále podobu té z Rakouské monarchie. (Blatný, Jůva, 1996) Národní výbor československý převzal celý právní řád a právní systém rakousko-uherské monarchie pro české země včetně působnosti jednotlivých ministerstev. (Kločková, msmt.cz) V prvních dnech Československé republiky se školství stále řídilo Základním říšským zákonem, který vydal roku 1869 tehdejší ministr školství Leopold Hasner. (Šimáně, 2019)

20. léta 20. století jsou typická vzestupem civilizační úrovně, kultury, průmyslu, vědy, umění a vzdělanosti. Objevovaly se tendence obměny dosavadního školského uspořádání. (Kuklík, 1995) Během 20. let zatím nedocházelo k žádným zásadním reformám, které by školství nějak významně upravovaly. Výjimkou je zákon č. 226/1922 Sb., *jimž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských (malý školský zákon)*. (Blatný, Jůva, 1996) Mezi hlavní představitele, kteří dali impulz k vývoji školství, můžeme řadit například A. Lindnera, F. Drtinu, F. Čádu, F. Krejčího, O. Chlupa, J. Uhra, J. Kubálka aj. Československé školství se inspirovalo západními proudy a školskými reformami. (Cach, 1996)

1.1. Ministerstvo školství a národní osvěty

Zákonem Národního výboru československého č. 2/1918 byl zřízen Úřad pro správu vyučování a národní osvětu. Později se pro ministerstvo školství ustálil název Ministerstvo školství a národní osvěty. Definitivně byla správa školství v předmnichovském Československu upravena zákonem č. 292/1920 Sb. ze dne 9. dubna 1920. § 1 tohoto zákona stanovuje, že „*státu přísluší nejvyšší správa veškerého vychování a vyučování a dozor k němu. Správu tu vykonává stát ministerstvem školství a národní osvěty*“. Mezi kompetence ministerstva školství patřila příprava vládních osnov zákonů a vládních nařízení, vydávání všeobecných směrnic vztahující se ke školství, schvalování norem vydávaných podřízenými institucemi, rozhodování o rozpočtu v resortu školství a o systemizaci míst ve školách, vydávání zkušebních řádů, rozhodování o čestných názvech škol, ustanovení ministerských inspektorů a další. Ministerstvo školství se členilo na odbor národního školství, odbor středního školství, odbor odborného školství, odbor vysokého školství, odbor národní osvěty, odbor církevní záležitosti, odbor legislativní záležitosti, sociální péče o studentstvo a odbor kulturních styků s cizinou. (Kločková, msmt.cz) Ministerstvo školství a národní osvěty bylo nejvyšším školským úřadem. Do jeho působnosti patřily všechny školy kromě škol zemědělských, vojenských a škol pro vězně. (Kasper, 2018)

1.2. Spor o pojetí pedagogiky

Během 30. let 20. století probíhal spor o pojetí pedagogiky mezi českými pedagogiky, především Otokara Chlupa a Václava Příhody. Touto problematikou se zabýval také Josef Hendrich v díle *Úvod do obecné pedagogiky*, Jan Uher nebo Stanislav Vrána. (Kasper, 2014)

Nejprve se vedl spor o tom, zda je pedagogika filosofická nebo vědecká, na filosofii nezávislá. (Váňová, 1995) Jednalo se o dva různé pohledy na pedagogiku, z nichž první vycházel z filozofického vnímání výchovy a vzdělávání, a druhý se přiklání k praxi, k prověřenému pohledu na výchovu a vzdělávání. Jedná se o přístup, který nachází poznání v každodenních vzdělávacích procesech, a zaměřuje se při tom na zkoumání chování aktérů výchovného vzdělávacího procesu. (Kasper, Spilková, 2019, Pedagogika) Zastánci vědeckého přístupu byli představiteli pozitivismu a pod vlivem experimentální pedagogiky. (Kasper, 2014)

V meziválečném období většina autorů již nepochybuje o vědeckosti pedagogiky. Čeští pedagogové se vyhýbali spekulativním pedagogickým teoriím postavených na filozofických přístupech. Spíše byli zastánci pozitivistického přístupu. To znamená, že má být pedagogika založena na faktech, které lze zkoumat, nikoli předpokládat. Jednalo se o hledání správných metodologických přístupů zkoumání pedagogických otázek. Čeští pedagogové se chtěli vymanit z vlivu rakouské a německé pedagogiky, která byla založena na spekulativních přístupech, a přiklonili se k moderním vědeckým proudům. (Kasper, 2014)

1.3. První sjezd československého učitelstva a přátel školy roku 1920

Jedním z klíčových momentů po vzniku republiky byl „I. sjezd československého učitelstva“, od kterého se v odborné i laické veřejnosti mnoho očekávalo. Konal se roku 1920 a vedl ho Tomáš Garrigue Masaryk. Na tomto sjezdu se řešila podoba školské soustavy a obsah vzdělávání. Tato diskuze měla být završena vytvořením nového školského zákona. (Šimáně, 2019) K významným školským opatřením ale tehdy nedošlo a nová východiska na řešení problému nepřinesl. Ani tento sjezd, ani jiné reformy v tomto období nepřinesly žádnou významnější změnu legislativy. Jedním z přínosů byl podnět k rozvoji pokusných škol. (Váňová, Rýdl, 1996)

O tomto sjezdu se zmiňují autoři Váňová a Rýdl (1996) a vyzdvihují i účast osobností jako byl ministr školství G. Habrman a tajemník ministerstva školství F. Drtina. Dalšími účastníky byl J. Černý, mluvčí starší učitelské generace, dále J. Dvořák, a otázku sociální výchovy řešil L. Hanus. (Váňová, Rýdl, 1996)

Za zmínku stojí, že se na tomto shromáždění řešily nejen školské otázky, ale i celospolečenská témata. Přítomní vyslovili představy o svobodném samostatném československém státu. Jedním z hlavních témat byla otázka sociální výchovy. Cílem školy

bylo začlenit jedince do společnosti, který by měl respektovat její zájmy. Bylo vysloveno, že má škola pečovat o tělesný a duševní rozvoj mládeže. (Váňová, Rýdl, 1996)

1.4. Reformy (1918-1938)

Během prvních let po vzniku Československa docházelo k několika pokusům o reformu školy. Cílem bylo reformovat školství na základě zásady přirozeného vývoje dítěte. Reformátoři rozpracovali otázky svobodné či volné výchovy. Kladli přitom důraz na individualitu a svobodu dítěte.

Mezi hlavní záměry reformy školství ve 20. letech patřila snaha poskytnout všem dětem stejné vzdělávací šance. Dále bylo cílem odloučení škol od církve. Garantem výuky měl být stát. O reformu školství se pokoušely jak instituce, tak samotní učitelé. (Korityán, 2022, krajskelisty.cz) V rámci reformy bylo nejvíce iniciativní učitelstvo. V tomto období působily učitelské organizace jako byla Československá obec učitelská, Škola vysokých studií pedagogických a Socialistické sdružení učitelstva. (Váňová, 1993)

K reformátorům v Československu patřil Václav Příhoda, Otokar Chlup, Jan Uher či Josef Úlehle, který byl zastáncem pozitivismu. Dalším představitelem byl František Bakule, který založil svou experimentální školu v Praze, která byla určena handicapovaným i zdravým dětem. V neposlední řadě se jedná se o Boženu Hrejsovou, která rozpracovala otázku učení, které vychází z vnitřní motivace a zájmů žáka. (Kasper, 2008)

Václav Příhoda či Otokar Chlup v období první republiky hledali způsoby, jak odstranit dvojkolejnost školství, tedy rozdělení škol na obecné a měšťanské. Podoba elementárního školství se přesto nezměnila. Zastánci dvojkolejnosti argumentovali tím, že obecná škola je teoretickou přípravou na vysokou školu a měšťanská škola slouží k přípravě praktické. (Šimáně, 2019)

Během 30. let se dostavilo zklamání z absence smysluplné koncepce reformy československého školství. Hlavním cílem reformátorů bylo vytvořit jednotnou školu na úrovni školy druhého stupně. V tomto období se reformami zabývalo pražské křídlo v čele s Václavem Příhodou a brněnské křídlo v čele s Otokarem Chlupem. Třetí pojetí, které nespadá do dvou předchozích skupin, zahrnuje myšlenky Jana Uhra. (Svatoš, muny.cz)

1.4.1. Zrušení celibátu učitelek

Roku 1919 vyšel zákon č. 455/1919 Sb., *zrušení celibátu literních a industriálních učitelek ve školách, kterým se zrušuje celibát literních a industriálních učitelek na školách obecných a občanských (měšťanských) v republice Československé*. § 1 tohoto zákona stanovil: „učitelky veřejných škol obecných a občanských mohou po skončené počáteční službě vstoupiti do stavu manželského a nepozbývají práva setrvati ve službě školní.“ (aspi.cz)

1.4.2. Metelkův zákon

První československá republika se musela potýkat s problematikou národnostních menšin a menšinového školství. Roku 1919 vyšel v platnost zákon č. 189/1919 Sb. z. a n., o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích (Metelkův zákon). (ceskenarodnilisty.cz) § 1 tohoto zákona nařizuje, že „veřejná obecná škola národní může být zřízena v každé obci, ve které podle tříletého průměru jest nejméně 400 dětí školou povinných, když ve školní obci není veřejné školy s jazykem vyučovacím, který jest řečí mateřskou těchto dětí. Vyučovací jazyk takové národní školy musí být totožný s mateřským jazykem dětí, o něž jde.“ § 2 tohoto zákona stanovil, že „při každé veřejné škole obecné, která bude anebo před platností tohoto zákona byla zřízena ve školní obci za poměrů v § 1 uvedených a do které chodí aspoň 400 dětí ze školní obce, může býti zřízena veřejná škola občanská (měšťanská), a to buď pro žáky, nebo pro žákyně, nebo podle pohlaví smíšená. Měla-li měšťanská škola smíšená po 3 školní roky za sebou jdoucí aspoň 300 žáků a žákyň, budiž rozdělena ve dvě samostatné školy měšťanské, chlapeckou a dívčí.“ (aspi.cz)

1.4.3. Malý školský zákon

Dne 13. července roku 1922 vyšel v platnost zákon č. 226/1922 Sb., jimž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských (malý školský zákon). Zákon stanovil povinné učební předměty na školách obecných, kterými byli náboženství, občanská nauka a výchova, čtení a psaní, vyučovací jazyk, počty s naukou o tvarech měřičských, přírodopis, přírodopis, zeměpis, dějepis, kreslení, zpěv, ruční práce a tělesná výchova. Zákon dále upravil učební osnovy pro školy obecné i občanské, a stanovil týdenní počet vyučovacích hodin pro jednotlivé druhy škol a školní stupně. Zákon stanovil nejvyšší počet žáků ve třídě ve školním roce 1922/23 na 80. Během dalších školních let se tento počet snižoval až na 50 žáků ve třídě jednotřídní a 60 žáků v ostatních třídách obecné školy. Učitelé a učitelky mohli podle zákona vyučovat chlapce i dívky na všech stupních a druzích škol. Veškerá učitelská místa na školách obecných, občanských, chlapeckých i dívčích byla zřízena bez ohledu na pohlaví. (beck.online.cz)

1.4.4. Zákon o újezdních školách

Roku 1935 vyšel v platnost zákon č. 233/1935 Sb., kterým se mění a doplňují zákony o zřizování a udržování veřejných měšťanských škol, o docházce do nich a o jejich správě. Zákon stanovil, že se každé měšťanské škole přidělí obvod, aby bylo dětem, kteří v něm žijí, zajištěno přijetí do nich. Obvod byl upraven tak, aby byla pro děti v něm žijící usnadněna docházka do měšťanské školy. Bylo potřeba dbát na to, aby žáci neměli do školy dále než 5 km. § 8 tohoto zákona stanovil: „přesahuje-li obvod veřejné měšťanské školy nebo souhrn obvodů několika takových škol zřízených v těžce školní obci, území školní obce, tvoří souhrn místních obcí nebo jejich částí, přiškolených k této měšťanské škole (měšťanských školám), školní újezd.“ (aspi.cz)

2. Vývoj školství 20. století

2.1. Obecné a měšťanské školy

Po rozpadu Rakouska-Uherska vzrostl mnohonásobně rozpočet školství. Finanční podpora směřovala hlavně na podporu obecných a měšťanských škol. Obecné školství se v prvních měsících Československé republiky řídilo již zmíněným Hasnerovým zákonem z roku 1869, který byl postupně doplňován dalšími vyhláškami a nařízeními. Nadále se školy dělily na obecné a měšťanské. (Šimáně, 2019) Podobu obsahu výchovy a vzdělávání na obecných a měšťanských školách upravoval od roku 1922 zákon č. 226/1922 Sb., *jmž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských (malý školský zákon)*. (Beck-online.cz)

Školy vznikaly buď obecné osmileté nebo obecné pětileté, ze kterých se přestupovalo na měšťanské školy. Žák mohl přestoupit z pětileté obecné školy na nižší střední školu. Tímto způsobem mohl dosáhnout maturitního vysvědčení a poté pokračovat na vysokou školu. (Šimáně, 2019) Žáci s výborných prospěchem mohli nastoupit na střední školu, kterou bylo osmileté gymnázium nebo sedmiletá reálka neboli reálné gymnázium. Pokud výborný prospěch neměli, měli povinnost projít přijímacím řízením. Kasper (2018) tvrdí, že *„snahou první republiky bylo zvyšovat počet žáků navštěvujících gymnázia či reálky; současně bylo snahou státu a zejména odborné pedagogické veřejnosti, aby při přestupu na nižší střední školu šlo o žáky se studijními předpoklady, nikoli jen o žáky ze sociálně silnějšího prostředí. I přes tuto snahu však zůstával počet žáků studujících střední školy (zejména gymnázia) velmi nízký, a jednalo se tak o jistou studijní elitu, která následně měla otevřené dveře k univerzitnímu či vysokoškolskému vzdělání.“* (Kasper, 2018, s. 12)

Tyto typy škol si dávaly za cíl vychovávat a vzdělávat na principu demokracie. Obecné školy měly podle výnosu Ministerstva školství a národní osvěty posilovat mravní osobnost žáků a začlenit žáky do kultury a společnosti. Žák má být vychován k plnění občanských povinností a k oddanosti k Československé republice. Mimo to, že má být rozvíjen duševně a rozumově, musí být rozvíjen i tělesně. Obecné školy směřovaly k vytvoření tzv. činné nebo pracovní školy. Na základě tohoto požadavku se žákům neměly předkládat již hotové vědomosti, ale žáci měli dostat vhodné příležitosti k tomu, aby sami došli k poznání s pomocí samostatné práce. (Šimáně, 2019)

Měšťanské školy ale nebyly pro všechny přístupné. Mezi znevýhodněné patřili žáci z venkova. Na základě toho byl vytvořen zákon č. 233/1935 Sb., *kterým se mění a doplňují zákony o zřizování a vydržování veřejných měšťanských škol, o docházce do nich a o jejich správě*. Jednalo se o zákon o újezdních a měšťanských školách, který zajistil dostupnost vzdělání i na venkově. (Korityán, 2022, krajskelisty.cz) Na venkově vznikaly tzv. malotřídní školy. Takové školy byly útvarem škol obecných. Naopak školy měšťanské se vyskytovaly především ve městech a střední školy se nacházely jen ve velkých městech. Roku 1948 vyšel v platnost zákon č. 95/1948 Sb., *zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon)*.

Zákon nařídil, aby se školy, které mají menší počet tříd, sloučily ve společnou školu. § 69 tohoto zákona nařídil, že „na školách se smí užívat jen těch učebnic a pomocných knih, které schválilo ministerstvo školství a osvěty.“ (zakyprolidi.cz) Školský zákon, platný do roku 1953, výrazně ovlivnil malotřídní školy, pro které nově platily stejné osnovy jako pro školy národní. Cílem bylo, aby se od sebe nelišily školy na venkově a školy ve městě. Všechny primární školy měly být na stejné úrovni. S tím ale přicházely pro malotřídní školy problémy, protože učitelé nevládali takové požadavky plnit. Školství bylo v tomto období silně ovlivněno ideologicky a politicky. Na konci 50. let docházelo k organizaci vnitřní i vnější podoby malotřídního školství. Od roku 1970 docházelo k postupnému rušení malotřídek a spíše se stavěly nové školní budovy ve městech. (Trnková, 2006)

2.2. Speciálně zaměřené školy

Školství se muselo potýkat s dětmi, které měly poruchu zdraví. Patřily sem děti s poruchou zraku, sluchu či děti slabomyslné. Už na počátku 20. století existovaly ústavy pro tělesně postižené, slepé či hluchoněmé děti. Pro slepé děti fungovaly zařízení v Praze a Brně. Od roku 1913 existoval v Praze Spolek pro léčení a výchovu dětí tělesně zmrzačených. Během první světové války byla otevřena škola pro hluchoněmé v Praze a vznikaly první sirotčince. Postupem času narůstal počet polepšoven pro děti se špatným chováním. V Praze fungoval pro takové děti Jedličkův ústav a od roku 1919 další ústav v Brně-Králově Poli, v Borech u Plzně a na Slovensku ve Štiavnici. (Čapka, Vaculík, 2010)

2.3. Odborné a vysoké školy

Roku 1919 byla zřízena Univerzita Komenského v Bratislavě, Masarykova univerzita v Brně nebo Vysoká škola obchodní v Praze. Roku 1920 vzniklo České vysoké učení technické v Praze. (Štverák, 1999)

Po roce 1918 vzrostla snaha o vysokoškolské vzdělání učitelů. Nebyl vytvořen žádný zákon, který by se zaměřoval právě na oblast vysokoškolského vzdělání učitelstva. (Blatný, Jůva, 1996) Nejprve byl návrh na zavedení vysokoškolského studia zamítnut. Ohledně toho ale panovala nespokojenost, a tak se Československá obec učitelská rozhodla, že sama dosáhne změny. Byla tedy roku 1921 vytvořena Škola vysokých studií pedagogických v Praze. Předsedou se stal Otokar Kádner. Škola vzdělávala učitele v oblasti pedagogiky, a učila je pedagogickým metodám. Roku 1931 vznikla Státní pedagogická akademie v Praze a v Brně, a o rok později také v Bratislavě. (Zormanová, 2017, rvp.cz)

Po druhé světové válce byl vydán dekret č. 132/1945 Sb., *dekret prezidenta republiky o vzdělání učitelstva*. § 1 tohoto zákona stanovuje, že „učitelé škol všech stupňů a druhů nabývají vzdělání na pedagogických a jiných fakultách (odděleních) vysokých škol.“ (zakonyprolidi.cz) Po roce 1945 byly otevřeny pedagogické fakulty v Praze, Brně a Bratislavě. Roku 1959 byly zrušeny Vysoká škola pedagogická v Praze a Vyšší pedagogická škola v Praze aj., a byly otevřeny pedagogické instituty, které fungovaly do roku 1964. Od roku 1964 byl obnoven

požadavek na vysokoškolské vzdělání, a byly otevírány nové pedagogické fakulty. (Zormanová, 2017, rvp.cz)

2.4. Pokusné školy 20. a 30. let

Ve 20. letech docházelo ke hledání nové koncepce školství. Na základě toho vznikly tzv. pokusné školy. Ty se inspirovaly zejména zahraničím. Charakteristickými rysy pro takové školy byla volná výuka, absence osnov, učebnic a rozvrhu. Další charakteristikou byla orientace na výtvarnou a rukodělnou činnost. (Korityán, 2022, krajskelisty.cz) Pokusné školy 20. let byly školami reformními a zdůrazňovaly svobodu dítěte a jeho tvůrčí schopnosti a dovednosti. Takových škol bylo na našem území v tomto období přibližně padesát. Do tohoto typu škol řadíme například Dům dětství v Horním Krnsku nebo Pokusnou pracovní školu v Holešovicích. (Blatný, Jůva, 1996) V tomto období bylo cílem zkvalitnit výchovu a vyučování žáků. Snaha o vytvoření pokusné školy se týkala zejména škol obecných. Ještě před první světovou válkou se o to pokusil František Bakule, Božena Hrejsová či Josef Úlehle. (Váňová, Rýdl, 1992)

Na konci 20. let došlo k odklonu od volného pojetí školy a sílila potřeba školství zreformovat. Cílem bylo racionálnější pojetí vzdělávání. Racionalizace školství je typická pro Václava Příhodu, který se stal hlavním propagátorem snahy o reformu školy. Příhoda tedy vypracoval návrh jednotné vnitřně diferencované školy. Mimo Václava Příhodu se reformám věnoval nespočet jiných reformistů, mezi které patřil například J. Uher nebo Otokar Chlup. Roku 1929 bylo tedy povoleno zřídit několik reformních škol na základě návrhu od Václava Příhody. Nové školy ale přesně neodpovídaly jednotné vnitřně diferencované škole, a proto byly nazvány pokusnými reformními školami obecnými a pokusnými diferencovanými školami měšťanskými. Ve 30. letech tedy existovaly školy reformní, normální a pokusné. (Urbanovská, 1996)

Mezi nejúspěšnější pokusné školy řadíme Zlínské školství vedené Tomášem Baťou, které bylo známo i ve světě. (Urbanovská, 1996) Jednalo se o činnou či pracovní školu, která se inspirovala návrhy Václava Příhody. Cílem školy bylo podpořit individualitu, samočinnost a diferenciaci žáků. Škola směřovala k rozvíjení žákovské samosprávy a spolupráce s rodiči. Vyučovací situace mají být pro dítě přirozené a mají odpovídat dětskému světu, tudíž, aby měli pro dítě smysl. Každá taková situace musí být přiměřená období vývoje dítěte. (Kasper, 2020)

Roku 1929 se otevřely další pokusné školy v Praze či Humpolci. Pro tyto školy byly vypracovány nové dokumenty, osnovy a učební plány. V následujícím roce bylo vytvořeno dalších patnáct takových škol. Pokusné školy dostaly velkou podporu od ministerstva školství, pedagogů, ale i rodičů. V následujících letech byly postupně otevírány další školy, hlavně na venkově. Během 30. let ale procházelo Československo hospodářskou krizí, a to se podepsalo na podobě školství. Pokusné školy se často setkávaly s problémem prosadit se, a získat tak povolení ke své existenci. (Váňová, Rýdl, 1992)

3. Školství během druhé světové války (1939-1945)

Během druhé světové války mezi lety 1939-1945 byl do českého školství zaváděn německý fašismus. Do škol proudila fašistická ideologie a české dějinné povědomí bylo potlačováno. České školství vedl německý K. H. Frank a E. Moravec, jakožto český ministr školství. Mnoho školních učebnic bylo zakazováno, redukováno a cenzurováno. Učitelé byli nuceni učit v duchu fašistické ideologie. Postupně byla na všech školách zavedena povinná výuka německého jazyka. Studenti, kteří již byli ve vyšších ročnících, museli pracovat v říši nebo byli nasazeni do válečné výroby. Během války probíhala persekuce, tedy útlak židovských žáků. Všichni žáci židovského původu byli vyloučeni ze škol a měli zakázané domácí vyučování. V říjnu roku 1939 byl na studentské demonstraci zabit student Jan Opletal. 17. listopadu byly obsazeny studentské koleje, byli popravováni studenti nebo byli posíláni do koncentračních táborů. V tomto období se uzavřely všechny vysoké školy. Co se týče středních škol, existovala pouze reálná gymnázia a klasická gymnázia jen pro chlapce. Chlapci se učili latině, ale dívky se místo latiny připravovaly na budoucí roli matky (Dvořáková, 2015)

3.1. Zavírání vysokých škol

Dne 17. listopadu 1939 bylo uzavřeno deset vysokých škol. Byla to Univerzita Karlova v Praze, Masarykova univerzita v Brně, České vysoké učení technické v Praze, Česká vysoká škola technická v Brně, Vysoká škola zemědělská v Brně, Vysoká škola zvěrolékařská v Brně, Akademie výtvarných umění v Praze, Vysoká škola báňská v Příbrami, Cyrilo-metodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci a Husova evangelická bohoslovecká fakulta v Praze. 15 172 studentů nemohlo dále studovat a 513 profesorů, 475 docentů a 345 dalších pedagogů ztratilo zaměstnání. Pokud měl někdo zájem o studium na vysoké škole, dostal možnost studovat v Říši. Museli ale prokázat, že mají k Říši dobrý vztah, že mají dobrou znalost německého jazyka, a byli rasově a politicky přezkoumáni. (Šír, fronta.cz, 2009)

3.2. Cenzura školních učebnic

V období druhé světové války docházelo k výrazným změnám ve školství. Školy byly nucené odstraňovat z výuky učebnice. Veškeré učebnice byly v cenzurovány a upravovány. Například byla smazána jména významných československých osobností, jako byl Tomáš Garrigue Masaryk nebo Edvard Beneš. Vše se mělo nést v duchu německé fašistické ideologie. Ti, kdo by tato pravidla porušili, museli odejít ze svého stávajícího zaměstnání, byli vyslýcháni a posíláni do koncentračních táborů. Byla ovlivněna především výuka českého jazyka a dějepis byl zcela zakázán. Ve školách se musel povinně vyučovat německý jazyk. (Klomfarová, ceskobudejovicky.denik.cz, 2015)

3.3. Židovské školy

Kuklík (1995) zmiňuje, že „*fašistické režimy vedli válku tak, že měla z jejich strany jednoznačně rasistický charakter. Cílem nacismu bylo odsunutí, a dokonce vyhubení národů nižší rasy.*“ (Kuklík, 1995, s. 72)

Postupně byly pro židovské žáky školy zakazovány. K tomuto procesu docházelo od roku 1940 na základě nařízení Ministerstva školství a národní osvěty. Mohli docházet pouze do škol, které byly zřizovány židovskými obcemi. Taková škola, kam se židovští žáci přesouvali, byla například škola v Jáchymově ulici v Praze, židovská škola v Moravské Ostravě nebo židovské gymnázium v Brně. V těchto školách děti nesměly pracovat s učebnicemi, a školy byly velice přeplněné žáky. Někteří studenti neměli možnost se do těchto škol, z důvodu velkého zájmu, dostat. Roku 1942 byly židovské školy zcela uzavřeny a žádný židovský student tak neměl právo na vzdělání. Jedinou možnou cestou bylo tajné domácí vzdělávání. Studenti se dostali zpátky do škol až po roce 1945. (Waageová, holocaust.cz, 2020)

4. Školství po druhé světové válce (1945-1970)

4.1. Školství po roce 1945

Okamžitě po druhé světové válce se Československo politicky proměnilo pod vlivem existence v rámci východního bloku. Cílem bylo vytvořit unitární školský systém a potlačit kontakty Československa se západem, tudíž nepřijímat pedagogické koncepty od západního světa. (Blatný, Jůva, 1996)

V říjnu roku 1945 byly uzavřeny všechny německé školy. U obecných a měšťanských škol došlo k obnově a vrátily se tak k podobě z předválečného období. Nově se v těchto školách začal vyučovat ruský jazyk a politická výchova. Střední školy zůstaly stejné jako za doby okupace. V květnu roku 1945 došlo o obnově a znovuotevření vysokých škol a studenti, kteří studovali před válkou, mohli své studium nyní dokončit. Vznikaly nové vysoké školy a byly zřizovány nové fakulty. Nově byla otevřena lékařská fakulta v Plzni a Hradci Králové, a také byla obnovena Univerzita v Olomouci. Nově byla otevřena Akademie múzických umění, Vysoká škola sociální a politická a Vysoká škola báňská v Ostravě. (Dvořáková, 2015)

Roku 1948 se prosadila Komunistická strana Československa, která požadovala nediferencovanou formu vyučování. Tohoto roku byl vydán zákon č. 95/1948 Sb., *zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon)*. § 1 tohoto zákona stanovil: „*veškeré mládeži se dostane jednotné výchovy a obecného i odborného vzdělání na školách, které tvoří jednotnou soustavu. Podle dalších ustanovení tohoto zákona chodí mládež do školy mateřské ve věku od tří do šesti let, do školy prvního stupně (národní) a druhého stupně (střední) od šesti do patnácti let a mládež starší do školy třetího stupně*“. § 2 tohoto zákona stanovil: „*školy pečují o všestranný rozumový, citový, mravní a tělesný rozvoj žactva. Vzdělávají mládež v duchu pokrokových národních tradic a ideálů humanity, vychovávají k samostatnému myšlení, cílevědomému jednání, činnorodé práci i družné spolupráci a probouzejí v mládeži touhu po sebevzdělání a pokroku. Vedou ji k činné účasti na životě školy a na budovatelském díle republiky. Pěstují smysl pro společenství v rodině, národu, Slovanstvu a lidstvu. Vychovávají národně a politicky uvědomělé občany lidově demokratického státu, statečné obránce vlasti a oddané zastávce pracujícího lidu a socialismu.*“ § 13 tohoto zákona stanovil: „*povinnost choditi do školy prvního a druhého stupně trvá devět let a začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dovrší šestý rok věku.*“ (zakonyprolidi.cz)

Blatný (1996) tvrdí, že „*dogmaticky pojatá monistická výchova v duchu marxismu-leninismu nemohla vytvořit podmínky pro skutečný dialog, který je podstatou demokraticky orientované výchovy. Vedla k pasivitě a průměrnosti i k nižší odborné úrovni našeho školství.*“ (Blatný, Jůva, 1996, s. 72)

4.2. Školství během 50. a 60. let

V 50. letech se lidově demokratické státy, včetně Československa, musely podřídit sovětskému vzoru. Ve všech sférách života se zaváděla sovětská ideologie, přičemž jakýkoli odpor byl tvrdě potlačen. (Kuklík, 1995) Škola byla silně ovlivněna socialistickou ideologií. Ve školách visely nástěnky s obrázky velkých osobností komunismu a s hesly socialismu. Byl kladen velký důraz na výchovu dětí v duchu vlastenectví a socialismu. (Endrštová, 2017, idnes.cz)

Roku 1953 vyšel zákon č. 31/1953 Sb., *zákon o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon)*. Zákon stanovil, že je potřeba všestranně vychovávat a rozvíjet žáky pro socialistickou společnost a připravovat je na budoucí povolání. Tomu musí odpovídat důkladná příprava a vzdělání učitelů, kteří zajistí vysokou ideovou a odbornou úroveň pedagogické práce. Povinná školní docházka byla stanovena na osm let, přičemž je pro žáky poskytnuta osmiletá střední škola nebo prvních osm postupných ročníků jedenáctileté střední školy. Povinné základní všeobecné vzdělání bylo bezplatné a připravovalo žáky na povolání, odbornou školu nebo vyšší všeobecné vzdělání. Vyšší všeobecné vzdělání poskytovaly poslední tři ročníky jedenáctileté střední školy a připravovalo žáky především pro studium na vysoké škole. § 4 tohoto zákona stanovil: „*kde nejsou podmínky pro zřízení střední školy, zřídí se prvních pět postupných ročníků, které se označují jako národní škola. Žáci, kteří úspěšně ukončili pátý postupný ročník národní školy, pokračují ve školní docházce v šestém postupném ročníku nejbližší střední školy.*“ (zakonyprolidi.cz)

Roku 1958 vyšel v platnost zákon č. 89/1958 Sb., *zákon o výchově dorostu k povolání v učebním poměru (učňovský zákon)*. § 24 tohoto zákona stanovil: „*výchova učňů se provádí v odborných učilištích. Může-li být výchova učňů podle požadavků účelnosti plně zabezpečena v zařízeních podniku, zřizují a spravují podniky odborná učiliště jako výchovné celky, v nichž se provádí odborný výcvik, vyučování odborným a všeobecně vzdělávacím předmětům a mimoškolní i mimopracovní výchova učňů.*“ (zakonyprolidi.cz)

Roku 1960 vyšel v platnost zákon č.186/1960 Sb., *zákon o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon)*. § 1 tohoto zákona stanovil: „*právo všech občanů na vzdělání je zajištěno jednotnou soustavou škol, výchovných a vzdělávacích zařízení.*“ § 2 tohoto zákona stanovil, že „*se dostává dětem do šesti let předškolní výchovy v jeslích a v mateřských školách, mládeži od šesti let do patnácti let povinného základního vzdělání v základních devítiletých školách, popřípadě v jiných školách, mládeži od patnácti let středního a vyššího vzdělání v různých typech škol a mládeži s úplným středním vzděláním vysokoškolského vzdělání na školách vysokých.*“ (zakonyprolidi.cz)

Během šedesátých let docházelo k uvolnění politické situace a v rámci celého školství bylo cílem modernizovat vzdělávání, a proto byly modernizovány jednotlivé předměty. Bylo zavedeno tzv. specializované vyučování, tedy odborné vyučování. V tomto období bylo

obnoveno osmileté gymnázium, které přetrvává dodnes. (Dvořáková, 2015) Na jaře roku 1968 se učitelé zbavovali učebnic, které byly plné socialistické ideologie a mohli otevřeněji mluvit o tématech, která byla do té doby zcela zakázaná. K takovým tématům patřil například prezident první republiky Tomáš Garrigue Masaryk. V srpnu roku 1968 došlo k invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Ve škole panovaly obavy, jak nový školní rok vyučovat a jaký postoj zaujmout k aktuálním událostem. (Endrštová, 2017, idnes.cz)

5. Školství během normalizace (1970-1989)

Na počátku 70. let prošla podoba struktury školství a obsah vzdělání zásadními změnami. Během šedesátých let docházelo k postupnému uvolňování politické situace, a to bylo zastaveno právě v 70. letech, kdy došlo k návratu a utužení socialistického režimu, který zde byl v 50. letech. S tím souvisela i změna podoby školství, které opět získalo původní socialistický charakter. Roku 1973 proběhl sjezd KSČ, kde se řešila budoucí podoba školství. Roku 1976 byl vytvořen projekt s názvem Další rozvoj československé výchovně-vzdělávací soustavy. (Dvořáková, 2015)

Roku 1978 vyšel v platnost zákon č. 63/1978 Sb., *zákon o opatřeních v soustavě základních a středních škol*. §1 tohoto zákona stanovil, že „jeho účelem je vytvořit ve školské soustavě podmínky pro postupné zavádění středního vzdělání a úplného středního vzdělání veškeré mládeži.“ Do jednotné školy byly zařazeny nové druhy škol, kterými byli základní škola a střední odborné učiliště. Základní škola připravovala žáky na studium na všech druzích středních škol, kde žáci pokračovali v povinné školní docházce. Základní škola měla osm ročníků a tvořil první a druhý stupeň. Na prvním stupni si žáci měli osvojit základní vědomosti a dovednosti. Druhý stupeň navázal na první a rozvíjel u žáků výchovný a vzdělávací základ, který získali na první stupni. Zákon stanovil povinnou školní docházku základní školy na deset let a základní devítileté školy na devět let. § 41 stanovil, že „na výchovném procesu se žáky v době mimo vyučování se podílejí Socialistický svaz mládeže a Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže. Školy spolupracují s organizacemi při rozvoji ideově politické výchovy a společenské aktivity žáků a při vytváření organizační základny těchto organizací na školách.“ (zakonyprolidi.cz)

Školství bylo pod přísnou kontrolou komunistického režimu. Výuka byla jasně koordinovaná a učitelé se od osnov nesměli odchýlit. Každá učitelova práce byla hodnocena a posuzována. Ke kontrole vyučování sloužila školní inspekce. Povinným předmětem byl ruský jazyk. V učebnicích ruského jazyka se žáci seznamovali s reáliemi a celkovou velikostí sovětského svazu. Učebnice dějepisu byly plné oslav komunismu a jeho představitelů. Podoby učebnic byly vždy schválené komunistickou stranou. Jasně plánované byly nejen osnovy, ale i podoby nástěnek, které visely na chodbách, či podoby zápisků v sešitě. (Hrdinová, 2019, idnes.cz)

V této době existoval tzv. Socialistický svaz mládeže, který sdružoval lidi ve věku 15 až 35 let, a jednalo se o přípravu pro budoucí členství v komunistické straně. Mládež chodila do tzv. Pionýru. Ti během svátků drželi čestnou stráž u pomníku padlých rudoarmějců v modrém kroji a s červeným šátkem na krku. Každý rok se školy účastnily prvomájového průvodu, kde byla účast pro každého povinná. Pokud se žáci rozhodli pokračovat na školu střední či vysokou, byly o nich napsány posudky, na základě kterých se rozhodlo, zda se na

školu dostanou či nikoli. Součástí posudků byly například studijní předpoklady, ale také účast nebo neúčast v Pionýru či postoj rodiny ke komunistické straně. (Hrdinová, 2019, idnes.cz)

Poslední školský zákon byl zákon č. 29/1984 Sb., *o soustavě základních a středních škol (školský zákon)*, který ale nepřinášel žádné převratné změny, jen upravoval povinnou školní docházku. Roku 1889 došlo k pádu komunistického režimu, a tak i k výrazné změně podoby školství. (Dvořáková, 2015) Dochází k obnovení kontaktu se západním světem a roste zájem o alternativní podobu vzdělávání. (Blatný, Jůva, 1996)

Blatný (1996) zmiňuje: „*listopad 1989 vytváří kvalitativně nové a podstatně příznivější podmínky pro rozvoj pedagogické teorie na bázi demokracie a pluralismu. Česká pedagogická teorie se vrací ke svým kořenům – k husitskému odkazu, ke Komenskému, k pedagogickému odkazu 19. století, k Lindnerovi, k Masarykovi, a především k tradicím rozvíjených za předmnichovské republiky.*“ (Blatný, Jůva, 1996, s. 74)

6. Pedagogické směry 20. století

6.1. Pozitivismus

Pedagogické myšlení se ve 20. století rozvíjelo pod vlivem pozitivismu. Mezi stoupence českého pozitivismu v pedagogice patří František Krejčí, Josef Úlehle, František Čáda, Otokar Kádner či Václav Příhoda. (Dvořáková, 2015)

Pozitivismus je teorií poznání a produkce znalostí. Ve 20. století mnoho teorií učení předpokládalo, že by se měla výuka řídit jeho principy, které jsou orientovány na demonstraci a zkušenost. Pozitivismus není teorií výuky, ale je patrný v interpretacích toho, co se má učit a jak by se mělo učit. To znamená předkládat vědeckou pravdu způsobem odrážejícím pozitivistické zkoumání. Pozitivismus klade důraz na rozum a pravdu. Tvrdí, že nejvyšším měřítkem jistoty je vědecký fakt, který lze získat na základě přímé zkušenosti. Takové zkušenosti obvykle zahrnují pozorování a experiment. (Davis, B., Francis, K., 2022, learningdiscourses.com)

Jiří Cetl ve svém spisu *Počátky českého pozitivismu* (Cetl, 1970) mluví o pozitivismu jako o významném a vlivném směru české filosofie. Podle něj nelze určit jednoho myslitele jako zakladatele českého pozitivismu, ani jedno konkrétní dílo, kterým lze datovat počátek tohoto směru. A taktéž nelze jasně určit ostrou linii přechodu z jednoho směru do pozitivismu. Spíše se jedná o pozvolný přechod z filosofických postojů a pozvolnou proměnu českého herbartismu na pozitivismus. Pozitivismus měl blízko k herbartismu, ale byl mezi nimi předěl, který tyto dvě epochy rozděluje. Vznik pozitivismu chápe Jiří Cetl jako soubor postupných proměn ve společnosti, v politice, ve vědě, kultuře a filosofii. Společnost začala tíhnout k pozitivismu přibližně v 70. a 80. letech 19. století. Začal se klást důraz na rozum. Společnost toužila po vzdělání a lidové osvětě. Takové myšlení nachází v pozitivismu své teoretické odůvodnění a systematické názorové vybudování. Český pozitivismus se vyvíjel s velkým zpožděním ve srovnání s jinými evropskými zeměmi. V období, kdy se u nás začal rozvíjet, v Evropě už byl plně konstituován nebo už byla tato etapa dokonce uzavřena. (Cetl, 1970)

František Krejčí byl významným představitelem českého pozitivismu, pedagogického a psychologického myšlení. V roce 1906 vydal spis *Positivism a výchova*, kde formuluje cíle a předmět pedagogiky, ale i to, jak se má prakticky chovat vychovatel. Pedagogiku vnímá jako vědu empirickou, která je založena na pravdivém poznání a podložených zkušenostech. Podle něho i etika musí mít vědecký základ, protože jednání člověka se musí řídit pravidly a normami, které jsou vědecky podloženy. (Kasper, 2014)

František Krejčí v díle *Positivism a výchova* uvádí: „*Positivism je filosofování, které chce všechny záhady, jichž rozřešení je třeba k celkovému, jednotnému názoru na svět, řešiti vědecky, totiž tou cestou, kterou dobírají se svých výtěžků vědy. Positivism volí tuto cestu z přesvědčení, že vědecká cesta jediná, na které se člověk dodělati může pravdy, tj. myšlenek,*

o nichž nelze nikomu pochybovati, aspoň do té míry, do které vůbec člověk má schopnost poznati pravdu“... „Víra je vědění z druhé ruky, předpokládá autoritu, která ví to, o čem sám se nemohu přesvědčiti na vlastní oči – věří se tam, kde není vědění.“ (Krejčí, 1906, s. 6)

6.2. Pragmatismus

U zrodu filosofie pragmatismu stál Charles Pierce, William James a John Dewey. Dewey vnímal, že osud žádného člověka není zpečetěn předem danou lidskou povahou, temperamentem, charakterem, talentem nebo společenskou rolí. Proto se Dewey tolik zabýval rozvojem filozofie výchovy. (Gouinlock, 2023, Britannica.com)

Pragmatismus v sobě nese řadu filosofických názorů a zkušeností ze starých filosofii. Řecké slovo „pragma“ znamená věc nebo čin. Pragmatismus je směr, který do popředí staví tento čin, klade důraz na zkušenost, lidské jednání a myšlení, které vede k dosažení určitého cíle. Pragmatismus vnímá jako nejdůležitější každodenní racionální a promyšlené lidské chování a jednání, které vede k vytyčenému cíli. Staví na první místo rozum. Podle pragmatismu vše, co je pravdivé, je skutečné a užitečné. Milně bývá pragmatismus srovnáván s pozitivismem. Mají společné rysy, ale jedná se o dva odlišné filosofické směry. Jedním ze společných rysů může být snaha o dosažení vytyčeného cíle a vývoj člověka jako individuality. (Kostka, kostka-skola.cz)

Pragmatismus vznikl jako odpověď na rozvoj společnosti, na ekonomické, technické a sociální změny. Na základě rozvoje společnosti bylo potřeba změnit pojetí pedagogiky. Proto vznikla pragmatická pedagogika, za kterou stál americký filosof, pedagog a psycholog John Dewey. Ta se následně z Ameriky posunula dál do světa. (Kostka, kostka-skola.cz)

V Československu se pragmatismus objevil mezi světovými válkami. Hlavním tématem bylo přizpůsobení školství společenským změnám. Mezi hlavní představitele tohoto filosofického směru řadíme Václava Příhodu, Jana Uhera, Stanislava Vávru, Karla Čapka, T. G. Masaryka, Ferdinanda Peroutku nebo Františka Langera. Václav Příhoda přinášel své zkušenosti z pobytu v USA a vytvořil koncept jednotné vnitřně diferencované školy. Stanislav Vrána byl ředitelem pokusné školy ve Zlíně a spolupracoval zde s Tomášem Baťou. (Kostka, kostka-skola.cz)

„Pragmatická pedagogika pokládá za základ výchovy čin. Výchova má za cíl získávat zkušenost konáním.“ (Kasper, 2008, s. 118) „Podstatou pragmatické pedagogiky je nový postoj k dítěti. Tento postoj znamená přijetí dítěte takového, jaké je a respektuje jeho vlohy, potřeby a instinkty. Výchova respektuje vnitřní síly dítěte a nezasahuje do jeho vývoje, pouze odstraňuje překážky, které by se jim mohly postavit do cesty.“ (Dvořáková, 2015, s. 220)

7. Historie školství v Týně nad Vltavou

Ve 20. století docházelo v Týně nad Vltavou a okolí k velkému rozvoji škol. Mezi lety 1922-1924 byla zbudována budova Hospodářské školy v Týně nad Vltavou, konkrétně v Čihovicích. Tato budova později sloužila jako odborná škola pro dívky. Základní škola na Malé Straně byla dostavěna roku 1951. Od roku 1949 bylo v provozu gymnázium. Nejprve se gymnázium nacházelo u arcibiskupského zámku, později na Malé Straně, a nakonec se roku 1973 přesídlilo na místo bývalé Hospodářské školy do Čihovic, kde se nachází dodnes. Škola na Hlineckém sídlišti byla otevřena roku 1992. V Týně nad Vltavou byla možnost jak předškolního vzdělání, základního vzdělání, tak i středního vzdělání. Město také nabízelo výuku specializovanou. Od roku 1925 je v provozu soukromá hudební škola Bohuslava Lokvence. Roku 1939 byla otevřena Městská hudební škola. V Týně nad Vltavou je od roku 1958 v provozu i škola logopedická pro děti s vadami řeči. Už od roku 1859 je v provozu Vinařického škola, která je školou základní. (Šmídová, 2020, ceskobudejovicky.denik.cz)

Po roce 1918 napomohlo nadšení z osvobození k rozvoji nejen školství, ale i celého města, které bylo na vzestupu. Rozvoj školství započal již zmíněným otevřením Hospodářské školy v Čihovicích, do které dojížděli studenti z celých jižních Čech. Tomu všemu napomohl velký rozvoj společenského života ve městě, budování kulturních budov, jako byly restaurace či kulturní sály. Město bylo zasaženo druhou světovou válkou, která trvala od roku 1939 do roku 1945. Hlavní představitelé města byli odvezeni do koncentračních táborů a docházelo k transportům židovského obyvatelstva z Týna nad Vltavou a jeho okolí. V tomto období zde vznikla německá škola a české spolky byly rozpuštěny. Po válce docházelo k dalšímu rozvoji města a školství. (Sudová, 2001, tnv.cz)

Výnosem Ministerstva školství a národní osvěty z roku 1930 byly upraveny učební osnovy pro školy obecné. Tyto osnovy měly sjednotit výchovu a vzdělávání na obecných školách, a novým vymezením a rozvržením učiva měly umožnit každému průměrnému žákovi, aby prošel všemi stupni obecné školy a nabyl uceleného vzdělání. Novými osnovami se měla vytvořit tzv. činná škola. Zemská školní rada schválila roku 1933 nové osnovy pro měšťanské školy v Týně nad Vltavou. (digi.ceskearchivy.cz)

Roku 1948 vstoupil v platnost zákon č. 95/1948 Sb., *zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon)*. Taková škola měla zrušit rozdíly mezi dětmi. Jejím cíle bylo učit pouze to, co žáci opravdu potřebují a omezit učení se nazpaměť nepřebornému množství pojmů a definic. Škola měla z žáka vytvořit užitečného pracovníka a uvědomělého občana lidové demokratické republiky. Všechna mládež měla mít stejnou možnost studia na střední škole. Cílem bylo demokratizovat školství, zvýšit kvalitu práce ve škole a vychovávat mládež v duchu socialistických zásad. Klíčem bylo budovat socialistický stát. Dne 24. dubna 1953 byl schválen zákon č. 31/1953 Sb., *zákon o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon)* na základě zkušeností sovětské pedagogiky. Jednalo se o další posun ke škole vysoké

úrovně, která se nesla v duchu socialismu. Byla rozvíjena jednotná škola s plynulým navazováním učiva, která měla umožnit ucelené všeobecné vzdělání. (digi.ceskearchivy.cz)

7.1. Spojená škola měšťanská se školou obecnou pro chlapce v Týně nad Vltavou

Obecnou školu navštěvovalo přibližně 250 žáků a školu měšťanskou 150 žáků. Jednalo se o žáky náboženského vyznání římsko-katolického, evangelického, pravoslavného, židovského či o žáky bez náboženského vyznání. Jednalo se o spojenou školu obecnou a měšťanskou. Kronika této školy se započala psát již roku 1893 a poslední zápis je z roku 1934. (digi.ceskearchivy.cz)

Od školního roku 1926/27 byla v jednání stavba druhé školní budovy. V tomto školním roce ale byla stavba budovy pozastavena, protože se školní rada nemohla rozhodnout, na jakém místě bude budova postavena. Pouze bylo do školního rozpočtu na rok 1927 vloženo 10 000 korun na předběžné práce. Roku 1928 se opět hledalo vhodné místo pro stavbu. Vyjednávání o pozemky se ale nedařilo. Navržené pozemky byly označeny na nevhodné. Až roku 1933 se podařilo najít vhodný pozemek. Městská rada žádala o půjčku, která byla ale zamítnuta, proto byla stavba opět odložena. (digi.ceskearchivy.cz)

7.2. Chlapecká škola Týn nad Vltavou

Začátkem školního roku 1940/41 byla rozpojena správa obecné školy od měšťanské. Každou z těchto škol vedl jiný ředitel. Třídy obecné chlapecké školy byly rozmístěny do mnoha částí Týna nad Vltavou. Na tuto školu docházelo každoročně přibližně 250 žáků. Ze zapsaného žactva bylo nejvíce z nich římskokatolického vyznání, méně pak česko-bratrsko-evangelického či česko-moravského. Při této škole byla zřízena i škola pomocná, která se ale později od školy obecné oddělila. V prosinci roku 1950 došlo ke stěhování tříd ze zámku na Vinařické náměstí a nový školní rok byl zahájen již v nové budově. Téhož roku byly zřízeny družiny mládeže, které byly personálně vybaveny vedoucí vychovatelkou, vychovatelkou, kuchařkou, pomocnicí kuchaře a uklízečkou. Kronika této školy zaznamenává události z let 1940-1953, tedy především období druhé světové války. Během tohoto období byla kronika psána pod ostrým dohledem nacismu. Kronikáři měli jasně daná pravidla, co do kronik smějí zapisovat. Jakákoli odchylka byla nepřijatelná. (digi.ceskearchivy.cz)

7.3. Obecná dívčí škola Týn nad Vltavou

Roku 1881 byla zřízena obecná škola dívčí. Kronika této školy se započala psát roku 1881 a poslední zápis je z roku 1939 před počátkem druhé světové války. Tuto školu navštěvovaly pouze dívky. Většina z nich byla národnosti československé, jiné byly národnosti německé, polské či jugoslávské. Ve 20. letech se škola potýkala s nedostatkem místa a nevhodným uspořádáním školních tříd. Zvláště pro větší děti byly školní síně prostorově nedostatečné. Proto se vyskytla potřeba nové budovy pro dívčí školu. Na počátku první světové

války škola usilovala o novou budovu na každém zasedání okresní školní rady. K tomu ale nikdy nedošlo. (digi.ceskearchivy.cz)

7.4. Základní škola Malá Strana Týn nad Vltavou

Obecnou školu navštěvovalo přibližně 250 žáků, školu měšťanskou 180 žáků. Jednalo se o školu, kterou navštěvovali chlapci i dívky. (digi.ceskearchivy.cz)

Na základě vydání zákona č. 233/1935, *o újezdních měšťanských školách*, došlo v červenci roku 1936 k prohlášení měšťanských škol v Týně nad Vltavou školami újezdními a byl stanoven obvod z těchto obcí: Týn nad Vltavou, Bohunice se Zálužím, Zvěrkovice, Hněvkovice na levém břehu Vltavy s Čihovicemi, Třítím s Hněvkovicemi na pravém břehu Vltavy, Předčice, Smilovice, Netěchovice, Koloděje nad Lužnicí s Vescem, Neznašov, Všemyslice, Slavětice, Chvalešovice, Malešice, Sedlec a Strachovice. (digi.ceskearchivy.cz)

Ve školním roce 1934/35 se započalo vyjednávat o koupi pozemku pro stavbu druhé školní budovy. Poté, co byl pozemek zakoupen, bylo roku 1945 rozhodnuto, že bude nejprve využit pouze jako zahrada, která bude sloužit pěti místním školám. Během školního roku 1946/47 dospěla stavba měšťanské školy svého uskutečnění. Přes 40 let se jednalo o stavbě druhé školní budovy v Týně nad Vltavou. Debatovalo se o finančních nákladech a umístění budovy. Před okupací se podařilo nalézt vhodné místo, byly zhotoveny plány, ale vypukla válka a na pozemku byl postaven okresní úřad. Bylo proto určeno nové místo u skladiště, které ale nevyhovovalo požadavkům. Proto úřední komise doporučila děkanské pole na Malé Straně, které bylo újezdní školní radou přijato. Následně byly vypracovány stavební plány architektky z Týna nad Vltavou za pomoci Výzkumného pedagogického ústavu v Praze. Již od roku 1947 občané dobrovolně vypomáhali při stavebních pracích. Na počátku roku 1951 se škola přestěhovala do nové školní budovy. (digi.ceskearchivy.cz)

8. Podoba školních kronik

„Výnosem ze dne 3. února 1892 stanovila zemská školní rada zásady pro vedení školní kroniky, včetně závazné osnovy. Tato osnova dělila zápisy do tří základních kapitol – přehledné dějiny školy, stálá data a statistické přehledy. Tyto předpisy dále upravil Školní a vyučovací řád z roku 1937. Školní kroniky byly nadále považovány za úřední knihy. Měly být psány na každé obecné škole mezi dalšími úředními knihami správcem školy. Za okupace bylo nařízeno ukončit školní pamětní knihy rokem 1939 a založit nové. Tyto nově založené kroniky byly velmi stručné, obsahovaly jen základní údaje o škole a učitelstvu, nechyběly však zápisy o povinných oslavách. Události z konce 2. světové války byly dopisovány zpravidla po osvobození.“
(Vrchotická, uceniбезucebnic.cz)

Kronika informuje o tom, jak jednotlivé školní roky probíhaly. Zaznamenává, jak se historické události podepisují na chodu školy. Každý školní rok je rozdělen do krátkých kapitol. Nejprve se kronika zaměřuje na to, jak probíhal počátek školního roku. Uvádí počet žáků, kteří byli na školu přijati. Jmenuje třídní učitele jednotlivých tříd a změny v učitelském sboru. Konkrétně uvádí k jaké úpravě došlo v rámci školních osnov, vyučovacích předmětů či jaké učební pomůcky jsou využívány. Kronika informuje o tom, jaké události během celého školního roku probíhají nejen ve škole, ale i ve městě a jeho okolí. Do kontextu uvádí současnou politickou situaci. Popisuje, jak žáci slavili významné svátky a jiné události, nebo jaké školní výlety či zájezdy byly pořádány. V každém školním roce je popsáno, jak se děti ve škole stravují, jaký je zdravotní stav žáků a učitelů, zda se ve škole objevily nějaké nemoci či zda došlo k úmrtí některého z žáků nebo učitelů. Zmiňuje změny v učitelských platech, zda proběhla školní inspekce a jaká byla školní docházka. Zaznamenává náboženské vyznání žáků. Popisuje, kdo významný navštívil školu a zda škola dostala nějaké dary či pomoc od nadace. Uvádí k jakému rozvoji školy dochází či jaké opravy budovy byly prováděny. V neposlední řadě se také zabývá tím, jak probíhala během školního roku rodičovská sdružení, jak proběhl konec školního roku a jaké mají žáci výsledky.

Praktická část

9. Výzkum

9.1. Výzkumný cíl a výzkumný problém

Praktická část bakalářské práce bude analýzou školních kronik Týna nad Vltavou, konkrétně bude zkoumat pamětní knihu spojené školy měšťanské se školou obecnou pro chlapce v Týně nad Vltavou, kroniku chlapecké školy Týn nad Vltavou, kroniku obecné dívčí školy Týn nad Vltavou a kroniku ZŠ Malá Strana Týn nad Vltavou. Práce se zaměří na to, jak zkoumané kroniky zaznamenávají období let 1938 až 1939, kdy došlo k podepsání mnichovské dohody, vyhlášení protektorátu Čechy a Morava a počátku druhé světové války. Mezi další výzkumný problém patří to, jak vybrané školy řešily problémy spojené se zdravím žáků, a jak vybrané školní kroniky popisují akce a slavnosti, které škola pořádala.

9.2. Výzkumné otázky

1. Jak jsou ve vybraných školních kronikách zaznamenány události z let 1938 až 1939?
 - a) Jak je ve vybraných školních kronikách zaznamenána mnichovská dohoda z roku 1938?
 - b) Jak je ve vybraných školních kronikách zaznamenán začátek období protektorátu Čechy a Morava a počátek druhé světové války v roce 1939?
2. Co se řešilo ve vybraných školních kronikách za problémy spojené se zdravím žáků v období od vzniku školy až do roku 1989?
3. Jaké akce a slavnosti škola pořádala z pohledu vybraných školních kronik v období od vzniku školy až do roku 1989?

9.3. Metodologie

Bakalářská práce využívá kvalitativní výzkum, přičemž používá metodu analýzy obsahu. Obsahová analýza představuje metodu výzkumu, který se zaměřuje na vyhodnocení a interpretaci obsahu textu. Je zde přesně vymezen soubor textů pro analýzu, který musí být dostatečně silný, pro získání relevantních odpovědí na výzkumné otázky. Klíčovým prvkem obsahové analýzy je vybrat si konkrétní text, který budeme zkoumat. V textu se poté zaměříme na konkrétní prvek, neboli téma, které budeme analyzovat, a o kterém budeme podávat výzkumný závěr. (Gavora, 2015)

Pro analýzu byly vybrány kroniky škol obecných a měšťanských v Týně nad Vltavou, které zaznamenávaly události v průběhu 20. století. Kroniky bylo možné zkoumat díky digitalizaci archivů on-line. Všechny kroniky jsou zde volně přístupné. V kronikách jsem zkoumala celé období, kdy vedly svůj zápis. Zaznamenávala jsem, jak jsou v kronikách uvedeny informace o škole, a poté jsem detailněji zkoumala, jak kroniky zapisují jednotlivé školní roky, přičemž jsem zaměřila pozornost na to, jak zaznamenaly roky 1938 a 1939, kdy byla podepsána mnichovská dohoda, kdy proběhla mobilizace, vyhlášení protektorátu Čechy a Morava a kdy započala druhá světová válka. Dalším výzkumným problémem, na který jsem se

zaměřila, bylo, jak školy postupovaly při řešení problémů spojených se zdravotním stavem žáků. Také jsem zkoumala, jak školní kronika zaznamenává školní akce a slavnosti během celého období, kdy vedla svůj zápis.

9.4. Výzkumný vzorek

Praktická část bakalářské práce zkoumá kroniky vybraných obecných a měšťanských škol v Týně nad Vltavou. Jedná se o pamětní knihu spojené školy měšťanské se školou obecnou pro chlapce v Týně nad Vltavou, kroniku chlapecké školy Týn nad Vltavou, kroniku obecné dívčí školy Týn nad Vltavou a kroniku ZŠ Malá Strana. Detailnější popis škol jsem zařadila do teoretické části práce.

9.5. Výsledky výzkumného šetření

Jak jsou ve vybraných školních kronikách zaznamenány události z let 1938 až 1939?

Pamětní kniha spojené školy měšťanské se školou obecnou pro chlapce v Týně nad Vltavou přestala zapisovat roku 1934, proto nelze zkoumat, jak zaznamenala události v letech 1938 a 1939. Kronika chlapecké školy Týn nad Vltavou započala zapisovat až roku 1940, proto opět nelze zkoumat zápis z let 1938 a 1939. Tyto roky ani zpětně nepopisuje. Kronika obecné dívčí školy a kronika ZŠ Malá Strana Týn nad Vltavou detailně zaznamenaly události z let 1938 a 1939.

a) jak je ve vybraných školních kronikách zaznamenána mnichovská dohoda z roku 1938?

Obecná dívčí škola Týn nad Vltavou

Kronika obecné dívčí školy popisuje období, kdy byla 23. září 1938 vyhlášena mobilizace a dne 29. září 1938 byla v Mnichově podepsána mnichovská dohoda. Československo bylo nuceno vzdát se starých hranic a vydat část území Německu, tedy Němci obývaná území, ale i zcela česká území v Čechách a Moravskoslezské území. Maďaři zabrali území v Podkarpatské Rusi. Dne 5. října 1938 odstoupil prezident Edvard Beneš a na jeho místo nastoupil Emil Hácha. Docházelo ke stěhování měšťanských lidí pryč z obsazených území. Někteří z nich se přestěhovali do Týna nad Vltavou a okolí. Jednalo se především o státní zaměstnance. Mimo to byl v Týně nad Vltavou zřízen tábor uprchlíků, který na počátku sčítal okolo sta lidí. Učitelův sbor pomáhal těmto lidem bez domova. Konaly se různé sbírky oblečení a obuvi. Učitelé věnovali značnou částku na pomoc těmto uprchlíkům a pomáhali dětem, které začaly chodit do místní školy. Žáci ve škole šili a pletli různé oděvy, které byly zapotřebí. Zmenšení státního území způsobilo návrat mnohých učitelů a učitelek ze státních i veřejných škol ze zabraného území. Navyšoval se počet nezaměstnaných učitelů a státních úředníků, kteří odešli z území zabraného Německem a Polskem, a k nim přibyli učitelé a státní zaměstnanci ze Slovenska a Karpatské Ukrajiny. To působilo změny personálních poměrů ve veřejné správě. Z tohoto důvodu bylo zavedeno nové vládní nařízení, kvůli kterému se funkce

na zdejší škole musely vzdát tři učitelky. Vláda nařídila, že ženy, které mají manžela, který je schopen finančně zabezpečit rodinu, se mají dobrovolně vzdát své funkce. Pokud tak neučinily, obdržely výpověď. Pro svobodné státní zaměstnankyně byl zaveden celibát. Žákyně mimo to, že pro uprchlíky sháněly šaty, obuv a pečivo, také pro děti českých i německých uprchlíků obstaraly Mikulášskou nadílku. Žákyně také pečovaly o zkrášlení města úpravou sadů školy. Školní docházka se mírně ve školním roce 1938/39 zhoršila z důvodu mobilizace a z důvodu nemocí.

ZŠ Malá Strana Týn nad Vltavou

Kronika popisuje, jak byl podzim roku 1938 krutý a smutný po naší republice. Dne 23. září 1938 byla vyhlášena mobilizace. Během mobilizace probíhaly změny v učitelském sboru, protože byli někteří učitelé povoláni k vojenské službě. Kronika zaznamenává územní změny Československa a uvádí, že byla v Mnichově podepsána dohoda, na základě které republika ztrácí třetinu svého území, které v několika etapách zabírá Německo. Popisuje, jak 24. listopadu 1938 německé vojsko obsazuje české vesnice v chodském či jilemnickém kraji a Polsko zabírá Těšínské Slezsko. Dne 2. listopadu proběhla konference ve Vídni za účasti Itálie, Německa, Československa a Maďarska, kde se určily hranice na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Došlo k tomu, že jižní kraje těchto zemí, s vyznačenými městy Košice, Užhorod, Mukačevo a další, jsou zabrány Maďarskem. Kronika uvádí, že dne 5. října 1938 odstoupil se své funkce prezident Edvard Beneš a na jeho místo, 30. listopadu 1938, nastoupil Emil Hácha.

b) jak je ve vybraných školních kronikách zaznamenán začátek období protektorátu Čechy a Morava a počátek druhé světové války?

Obecná dívčí škola Týn nad Vltavou

Kronika obecné dívčí školy popisuje den 15. března 1939, kdy se dostaly Čechy a Morava pod protektorát německé říše. Německé vojsko obsadilo Čechy a Moravu. Do Týna přišlo německé vojsko 16. března večer. Vojsko bylo ubytováno ve školní budově ve všech třídách, v Sokolovně a v týnských hospodách. Z tohoto důvodu bylo přerušeno vyučování od 17.3. do 27.3. 1939. Kronika přestává zapisovat v červnu roku 1939, proto počátek druhé světové války není zaznamenán.

ZŠ Malá Strana Týn nad Vltavou

Kronika ZŠ Malá Strana detailně popisuje vyhlášení protektorátu Čechy a Morava. Dne 14. března se v Bratislavě sešel slovenský sněm a bylo zde rozhodnuto, že Slovensko přestane být součástí Československé republiky, a stane se samostatným státem. Téhož dne vyhlásila Karpatská Ukrajina nezávislost, avšak maďarské vojsko proniklo přes její hranice a obsadilo její území. Tím změnilo i postavení českých zemí. Dne 15. března 1939 bylo podepsáno prohlášení, že se český národ dostane pod ochranu německé říše. Dne 16. března 1939 byl na pražském hradě podepsán výnos, kterým se zřizuje protektorát Čechy a Morava. Do Týna nad

Vltavou přišlo německé vojsko večer dne 16. března 1939 a bylo ubytováno ve škole, v zámku, v Sokolovně, v opatrovně a na mnoha dalších místech. Od 17. března 1939 bylo na osm dní přerušeno vyučování. Bylo opět zahájeno po vystěhování říšskoněmeckého vojska ze školní budovy. Veškeré zameškané hodiny byly nahrazeny. Od roku 1940 školní kronika přestává zapisovat další informace. V kronice je pouze zapsáno, že „*další zápisy z doby nesvobody, tak zvaného Protektorátu, jsou zapsány ve zvláštní školní kronice.*“ Kronika se opětovně začala psát po ukončení druhé světové války od školního roku 1945/46 a zpětně popisuje to, jaké dopady měla válka na tamní školství.

Co se řešilo ve vybraných školních kronikách za problémy spojené se zdravím žáků v období od vzniku školy až do roku 1989?

Spojená škola měšťanská se školou obecnou pro chlapce v Týně nad Vltavou

Pamětní kniha spojené školy měšťanské se školou obecnou pro chlapce popisuje problémy spojené se zdravím žáků během první světové války, kdy hrozila nákaza různých nebezpečných nakažlivých chorob, které sem byly zavlečeny. Během války proto bylo zavedeno všeobecné povinné očkování proti neštovicím. Během války se zvyšovala cena potravin, obuvi a šatstva. Čím déle válka trvala, tím více se zdražovaly veškeré lidské potřeby. Stoupla tedy cena obilí, masa, másla, mýdla, vajec, tvarohu či rýže. Podražily také i obyčejné látky.

Ve školním roce 1918/19 vypukla epidemie španělské chřipky, a proto byla měšťanská i obecná škola na několik týdnů uzavřena. Na zdejší škole působila paní učitelka, která na španělskou chřipku zemřela. Během školního roku 1926/27 se objevovaly případy nakažení chřipky a spalniček. Z tohoto důvodu byla přijata nezbytná opatření a vyučování se na několik dní přerušilo. Mezi další choroby, které se rozmáhaly, patřily také příušnice, zarděnky, plané neštovice, spála nebo angína. V dubnu, květnu a červnu roku 1929 dostávalo 30 chudých a tělesně slabých žáků každý den v 10 hodin kakao a žemle. Náklad hradila Okresní péče a Masarykova liga proti tuberkulóze. Pro chudou školní mládež poskytovala škola polévkovou kuchyni, tedy výživné teplé polévky zdarma.

Chlapecká škola Týn nad Vltavou

Kronika chlapecké školy uvádí, že se ve škole objevovaly časté případy záškrtu, který si vyžádal nejednu oběť, dále příušnic, chřipky, spalniček, černého kašle, žloutenky, ale i dětské obrny. V důsledku šířícího se záškrtu byli žáci přeočkováni. Od 1. prosince 1941 dostávalo třicet chudých žáků zdarma každý den silnou teplou polévku. O akci pečoval Spolek pro vydržování školní kuchyně v Týně nad Vltavou. Ve školním roce 1945/46 provedla Okresní péče o mládež prohlídku chrupu všech žáků na celé škole. Bylo zjištěno, že z důvodu nedostatku vitamínů během první světové války, kvůli odpírání ovoce a zeleniny, vykazuje stav 75 % zcela zkažených zubů.

Obecná dívčí škola Týn nad Vltavou

Kronika obecné dívčí školy popisuje, že během první světové války mezi hlavní choroby, které se rozmohly, patřila slintavka a kulhavka, které se rozšířily ve městě i v okolních vesnicích. Pokud bylo dítě nemocné, nesmělo do školy přijít až několik týdnů. Zdravotní stav žáků i učitelů byl ale až na určité výjimky příznivý. Prospěch žactva se i během těchto tíživých chvílí díky úsilí učitelů nezhoršil. Škola měla svou polévkovou kuchyni, která poskytovala dívkám zdarma různé druhy výživných teplých polévek. Pokud měly žákyně možnost, mohly na polévky přispívat 6 korun měsíčně.

Ve školním roce 1920/21 byl zdravotní stav žáků i učitelů dobrý a škola nemusela být z důvodu jakékoli pandemie uzavřena. Každý měsíc byly žákyně měřeny a váženy, aby se zjistilo, zda jsou dobře živeny a netrpí podvýživou. Ve školním roce 1923/24 propukly mezi dětmi spalničky. Během školního roku 1924/25 se žákyně potýkaly s chřipkou, na kterou dvě dívky zemřely. Roku 1926 byl zdravotní stav žáků vcelku dobrý, ale některé z žákyň trpěly chudokrevností. Roku 1931 došlo k úmrtí jedné ze žákyň, která dva týdny bojovala se zánětem mozkových blan. V tomto roce se mezi dětmi objevil záškrť a celkový zdravotní stav žáků nebyl příznivý. Mimo to se rozmohla chřipka a jiné dýchací potíže. Nejvíce zdravotních problémů měly žákyně během zimy. Na jaře se zdravotní stav zlepšil. Z vážnějších onemocnění se vyskytl i zánět slepého střeva, u kterého byla nutná operace. Jedna z žákyň byla poškrabána kočkou a byla u ní zjištěna vzteklina. Tato žákyně byla ošetřována v Praze. Mezi další zdravotní onemocnění patřil zánět průsňích žláz a zarděnky, které byly spojeny s vysokou horečkou. Mimo to se děti potýkaly i s angínou a tuberkulózou, na kterou jedna ze žákyň zemřela. Dále se objevovaly případy slintavky a kulhavky. Na konci září roku 1933 propukla ve škole spála. Pověštinou se jednalo o lehké případy provázené nepatrnou vyrážkou. Tato nemoc se příliš neléčila a neřešila s odborníky, a proto se rozmohla po celé škole. Později byla škola kvůli epidemii uzavřena na základě nařízení okresního zdravotního lékaře. Třídy byly dezinfikovány a důkladně větrány. Později se spála objevovala jen ojediněle. Objevily se také případy záškrťu a černého kašle. V prosinci roku 1934 se na obecné škole objevila epidemie planých neštovic, ale nemoc probíhala lehce bez komplikací. V tomto roce proběhlo ochranné očkování proti záškrťu.

ZŠ Malá Strana Týn nad Vltavou

Kronika ZŠ Malá Strana uvádí, že ve školním roce 1934/35 proběhlo očkování proti záškrťu, za které museli rodiče žáků uhradit 20 korun. Za nemajetné a pojištěné zaplatila očkovací výlohy nemocenská pojišťovna. Roku 1935 se škola potýkala s epidemií chřipky. V té době onemocněli téměř všichni členové učitelského sboru. Zemská školní rada udělila několika učitelům zdravotní dovolenou a byli povoláni učitelé k zástupnému vyučování. Později byla po dohodě s obvodním lékařem na několik dní zavřena obecná a měšťanská škola a v těchto dnech

byla provedena dezinfekce a vyvětrání tříd. Roku 1937 se mezi žactvem opět rozšířila chřipka. Nemoc měla jen slabý průběh a za pár dní vymizela.

Každoročně pojistila místní školní rada všechny žáky i učitele proti úrazu u banky Slavie. Žáci si pojistné platili sami a za chudé žáky doplatila částku místní školní rada. Žáci byli pravidelně prohlíženi obvodním lékařem. Na obecné škole trpěl velký počet žáků zvětšením štítné žlázy. Ti od obvodního lékaře dostávali jódové tablety. Během druhé světové války kronika nezapisuje žádné údaje. Po válce kronika obnovuje svůj zápis, ale zdravotní stav žáků již neuvádí.

Jaké akce a slavnosti škola pořádala z pohledu vybraných školních kronik v období od vzniku školy až do roku 1989?

Spojená škola měšťanská se školou obecnou pro chlapce v Týně nad Vltavou

Pamětní kniha spojené školy měšťanské se školou obecnou pro chlapce popisuje akce, které škola pořádala během první světové války. V Sokolovně byl tohoto roku zbudován lazaret pro raněné vojáky. Pro vojáky také probíhaly finanční sbírky. Učitelstvo, které nebylo povoláno k vojenské službě, všemi silami podporovalo akce, které mírnily napětí způsobené počátkem války. Například přispělo finančně do sbírek a staralo se o korespondenci s Červeným křížem a s ostatními vojáky. Učitelstvo spolupůsobilo při obdarovávání chudých dětí, poskytovalo jim oblečení, obuv a polévku. Zemská porada a učitelská okresní porada se tento rok nekonaly a byly odloženy na rok následující. Nejen učitelé, ale i žáci se do značné míry účastnili válečné pomoci. O prázdninách roku 1914 sehráli žáci divadlo ve prospěch týnského lazaretu, kterému byl odevzdán jistý výtěžek. Žáci se také účastnili prací při budování lazaretu a pořádali válečnou sbírku kovů, přičemž sbírali hliník, měď, cín nebo olovo. Žákům byly následně rozdány pochvalné listy.

I přes válečné události probíhaly na škole různé kulturní události. Probíhaly vánoční nadílky, dětské dny nebo bylo pořádáno čtení pohádek pro děti. Tohoto čtení se zúčastnili i vojíní místního lazaretu. Mimo jiné probíhaly slavnosti školy, jejichž náplní bylo oznámení o válečných vítězstvích a dobytých územích. Povíдали si o padlých vojácích a zemřelých krajanech. Obrázky padlých byly pověšeny vedle podobizny Františka Josefa I. a byly ozdobeny věncem a květinami. V následujícím školním roce 1915/16 probíhala nadále sbírka žactva na válečnou péči. Probíhal sběr usušeného listí jahodníků či ostružiníku, dále lípy a kopřivy. Žáci také sbírali starý papír. Dne 28. října 1918 byl prohlášen samostatný Československý stát a válka tak byla u konce. Tato pozitivní zpráva se rychle roznesla po celém městě a den poté byla uspořádána velkolepá školní slavnost. Ředitel školy promluvil 4. listopadu k žactvu a vysvětlil význam založení československého státu a upozorňoval žáky na povinnosti vůči jejich národu.

Škola pořádala tzv. stromkové slavnosti, kdy každoročně spolu s dívčí školou byly vysazovány stromky ve městě. Každý rok pobíhala oslava 28. října na den výročí vzniku samostatného československého státu. Žáci se sešli ve slavnostní síni, pan ředitel promlouval o významu tohoto dne, žáci přednesli oslavné básně, společně zazpívali obě národní hymny a provolávali slávu budovatelům republiky.

Škola vybírala pravidelně určité finanční částky pro Červený kříž. Na základě vyzvání československého Červeného kříže byl při občanské škole zřízen roku 1921 odbor Červeného kříže. Každá třída si zvolila svého tajemníka a pokladníka, který vybíral od spolužáků příspěvky. Škola dostávala pravidelně dary, které sloužily k jejímu dalšímu rozvoji. Mezi takové dary patřily například školní učebnice, knihy, školní nábytek, šaty nebo obuv. Rolnické družstvo v Týně nad Vltavou darovalo škole lahvičky semen různých plodin a také lahve s umělým hnojivem. Společnost pro výrobu papíru v Praze darovala škole úplný postup na výrobu papíru ze dřeva. Občanská záložna darovala žákům vkladní knížky. Kromě materiálních darů dostávala škola i finanční příspěvky. Například rodičovské sdružení darovalo finanční částku na zakoupení přijímačů pro školní rozhlas.

Ve školním roce 1923/24 byla zřízena ve škole dětská čítárna pro žáky 4. a 5. třídy obecné školy a pro všechny žáky školy měšťanské. Do čítárny bylo objednáno na náklad místní školní rady několik dětských časopisů. Mezi takové časopisy patřili Mládí, Zlatá brána, Malý čtenář, Mladá stráž, Vzkříšení, Klas, Úsvit, Naše Praha, Lípa, Radost nebo Od zlaté stezky.

V listopadu roku 1925 byla slavnostně otevřena Sokolovna v Týně nad Vltavou. Sokolovna měla sloužit jako reprezentační budova s velkým společenským sálem. Za nájemné, které složila školní rada byl škole propůjčen tělocvičný sál. Žáci zde mohli cvičit a využívat různé nářadí. V létě měli žáci možnost cvičit venku na letním sokolském cvičišti.

Pravidelně byly pořádány různé poučné výlety do měst a jejich okolí, jako byla například Hluboká nad Vltavou, kde si mohli děti prohlédnout zámek, zámeckou zahradu nebo jízdárnu. Žáci také podnikli naučnou cestu do Koloděj a na pohanské pohřebiště u Hostů a Pašovic. V letních měsících se žáci účastnili poučného výletu do Brna a Macochy, kde měli možnost nahlédnout do Kateřinské a Punkevní jeskyně. V Brně navštívili důležité historické památky, jako byl například hrad Špilberk a místní muzeum. Dalším místem, které navštívili, bylo město Tábor, kde si prohlédli historické památky, muzeum či Kozí Hrádek. Dalším navštíveným místem byla Šumava a Chodsko, tedy Klatovy, Špičák, Černé a Čertovo jezero, Domažlice a Čerchov. Žáci dále poznali města jako České Budějovice, Český Krumlov, Třeboň nebo Jindřichův Hradec.

Škola pořádala besídky, které byly určeny nejen pro žáky, ale i pro jejich rodiče. Takové besedy sloužily k předávání důležitých informací týkající se žáků. Na besedách promlouval ředitel školy o důležitosti výchovy mládeže a upozorňoval na nová nařízení a na zavedení nových předmětů do výuky. Děti dostaly prostor zazpívat, zahrát na hudební nástroj nebo

prezentovat svou ruční práci. Po vystoupení podávali třídní učitelé rodičům zprávy o jejich dětech. Některé besídky byly pořádány jen pro děti po odpoledním vyučování.

Ve školním roce 1925/26 bylo Okresním školním výborem nařízeno, aby se každoročně konal svátek spořivosti, tedy aby tohoto dne v hodinách občanské nauky a výchovy či v jiném předmětu bylo poukázáno na důležitost spořivosti.

Při otevření velké radiofonní stanice v Praze byla pořádána ve vyšší třídě obecné školy a ve všech třídách měšťanské školy propagační akce s přednáškami a ukázkami týkající se velkého rozmachu rádia. Školní knihovna byla doplněna vhodnou literaturou na toto téma. Během tzv. týdnu radiofonie byly uspořádány pro žáky v rámci hodin fyziky přednášky o radiofonii a byly předvedeny ukázky reprodukce radiofonního rozhlasu.

Pro školu bylo zhotoveno loutkové divadlo. Dřevěnou látkovou konstrukci a podlahu vyrobil pan školník. Žáci zhotovili v rámci vyučování ručních prací nábytek, vyřezali loutky, upravili a namalovali dekorace. Žákyně loutky oblékly a jeden z pánů učitelů zařídil elektrické osvětlení. Žáci poté sami nacvičovali a sehrávali přestavení.

Ve školním roce 1929/30 proběhla okresní školská výstava, kterou uspořádalo učitelstvo Týna nad Vltavou a jeho okolí. Na výstavu bylo využito 14 místností školy, které sloužily k ukázce ručních prací žáků, kreseb nebo loutkového divadla. Celou výstavu doplňovala čítárna. Další třída reprezentovala moderní učební pomůcky. K výstavě byla připojena ukázka muzejních sbírek, které měly tvořit základ pro nově založené týnské muzeum. Výstavy se účastnilo celkem 20 škol, mezi něž patřila například Odborná škola hospodářská nebo Živnostenská škola.

Chlapecká škola Týn nad Vltavou

Chlapecká škola pro žáky pořádala naučné výlety, procházky, prohlídky a představení s promítáním poučných filmů. Mimo to měli žáci možnost účastnit se různých výstav, přednášek a koncertů. Chlapecká škola spolu s dívčí školou pořádali žákovské besídky, na které si děti připravili menší divadelní či pěvecké představení. Výtěžek z besídek byl využíván na zakoupení školních pomůcek. Ve školním roce 1946/47 proběhla tělovýchovná slavnost pořádaná všemi školami Týna nad Vltavou. Žáci měli možnost předvést své dovednosti. Výtěžek byl využit na koupi projekčního aparátu, který si chlapecká škola zakoupila spolu se školou dívčí. Na škole probíhal každoročně sběr odpadu, jako byla guma, papír, železo a jiné kovy. Sběr probíhal i během prázdnin a žáci nosili odpadky jednou týdně do školy. Každému se poté odpad zvažil a žák dostal určitý počet bodů. Nejlepší sběrač byl knižně odměněn. Mimo to žáci sbírali také léčivé byliny jako byl jitrocel, vlašovičnick, bříza, pampeliška, hluchavka, přeslička nebo kopřiva. Žactvo se pravidelně účastnilo sběru chmelu během léta za dozoru učitelského sboru. Také se účastnilo žákovské brigády na Šumavě, kde sklízeli brambory. Mezi další brigády patřilo zvelebování a úprava městského parku.

Učitelé vykonávali mimoškolní činnosti a veškerý svůj volný čas věnovali výpomoci kde bylo zapotřebí. Například pracovali na radnici nebo vypomáhali na venkovském obecním úřadu. Jiní působili v loutkovém souboru nebo v muzeu či ve veřejné osvětové službě.

Ve škole se pravidelně konal tzv. týden dětské radosti a týden vzorné práce. Během týdne dětské radosti měli děti připravená hudební představení, zpěv, tanec a soutěže. Součástí této akce byly i různé pouťové atrakce. V týdnu vzorné práce se očekávala stoprocentní docházka, čisté šaty, obuv i sešity. Žáci si vyzdobili učebny a žákovská samospráva měla za úkol samostatně vypracovat program na oslavné dny.

Škola pravidelně pořádala oslavu na počest Leninových narozenin. Žáci zdobili svou třídu. Slavnosti se účastnili žáci, učitelé i rodiče. Ředitel školy zahájil slavnost se stručným životopisem Lenina a poté následovaly žákovské výstupy formou básní a písní. Každoročně byly oslavovány také narozeniny prezidenta Klementa Gottwalda, při níž probíhala slavnostní besídka žáků.

Obecná dívčí škola Týn nad Vltavou

Obecná dívčí škola pravidelně pořádala pro žáky výlety po okolí. Žákyně se mohly podívat na zámek Hluboká, lovecký zámček nebo do zoologické zahrady. Také se konal výlet do hlavního města Prahy, aby si mohly prohlédnout významné historické památky. V Táboře měly možnost navštívit Kozí Hrádek. Mezi další místa, která navštívily, patřila Bechyně, Český Krumlov, České Budějovice, Třeboň, Klatovy nebo Klet'. Byly také pořádány exkurze, tedy poučné vycházky po okolí. Každoročně probíhala školní slavnost dne 28. října na výročí vzniku samostatného československého státu. Žákyně si poslechly proslov učitele a recitovali básně. Žákyně mimo jiné pravidelně sehrávaly divadelní představení a výtěžek šel na potřebné účely, jako byly výlohy na výlety nebo učebnice. Škola měla také svou zahrádku, kde měly žákyně možnost pěstovat zeleninu a okrasné květiny. Pravidelně se slavil Svátek matek, Svátek práce nebo probíhal týden dětské knihy. V tomto týdnu měly žákyně možnost poslechnout si přednášku o literatuře pro mládež. Učitelé tyto knihy demonstrovali a ve třídách společně s žákyněmi uspořádali výstavky těchto publikací. Okresní péče o mládež pořádala každý rok dětský den. Účinkovaly zde žákyně všech tříd obecné i měšťanské školy, hrály hry, závodily a tancovaly.

ZŠ Malá Strana Týn nad Vltavou

Na ZŠ Malá Strana každoročně probíhala oslava 28. října, při které si žáci poslechli proslov, písně, básně, recitaci a hymnu. Místní národní výbor pořádal „týden dětské radosti“. Výbor daroval dětem lístky na pouťové atrakce, byla uskutečněna návštěva místních kasáren, žactvu byly promítány výchovné filmy a pořádaly se výlety a vycházky. Týden byl zakončen průvodem a pohoštěním. Mezi další činnosti školy patřily loutkové hry, přednášky či výstavy. Ve volném čase mimo školní vyučování mládež navštěvovala spolek pionýr. Žáci se během

zimy účastnili zájezdů na hory. Každoročně byla pořádána oslava 1. máje a Mezinárodní den dětí. Mezi destinace, které měli žáci možnost navštívit, patřili Praha, Tábor, Hluboká nad Vltavou, Vimperk, Boubínský prales, Volary nebo Vodňany. Týnské školy pravidelně pořádaly tělovýchovné slavnosti. Téměř celý školní rok nacvičovali žáci v hodinách tělesné výchovy cvičení, které následně předvedli veřejnosti na sokolském cvičišti.

Diskuze

Praktická část bakalářské práce se zabývala analýzou školních kronik s cílem poznat regionální dějinné události. Analýza obsahu sloužila k detailnímu zkoumání jednotlivých událostí, které se na škole a v jejím okolí odehrály. Práce se zaměřila kromě popisu dějinných událostí na to, jaké akce a slavnosti škola pořádala a s jakými zdravotními problémy žáků se musela vypořádat.

Školní kroniky v Týně nad Vltavou byly vedeny již od konce 19. století. Jsou v digitální podobě přístupné on-line. Web je přehledný a informace v něm lze snadno vyhledat.

Jedním z cílů bakalářské práce bylo zaznamenat roky 1938 a 1939, ale některé z kronik v tomto období svůj zápis nevedly. Proto jsem při analýze měla omezené možnosti. Bylo potřeba brát v potaz, že kroniky během válek či období komunismu vedly záznamy podle určitých zásad pod kontrolou inspekce. Ta hlídala, zda jsou kroniky zapisovány v souladu s ideologií doby. Zápisy tedy mohly být zkrácené. Kronikáři se ale zpětně snažili informace doplňovat.

Práce sleduje události významné i méně významné. Významné dějinné události kroniky popisovaly velice detailně. Bylo zajímavé sledovat méně významné události, jako byly například školní akce, s vědomím kontextu doby. Události, které se během 20. století odehrávaly, měly velký dopad na fungování škol. Školy se vždy snažily udržet příznivý zdravotní stav žáků. Prováděly pravidelné lékařské prohlídky a zařizovaly povinné očkování pro všechny. Škola mimo jiné zařizovala žákům zdravotní pojištění a starala se o chudé děti, kterým poskytovala finanční příspěvky a teplé jídlo. I přes těžkosti doby škola pořádala akce a slavnosti, které nesloužily jen zábavě, ale díky akcím se vybíraly finanční obnosy, které byly využity na pomoc chudým dětem nebo ke koupi didaktických pomůcek. Jiné akce byly oslavou významných svátků a mnoho z nich sloužilo k prohloubení znalostí žáků.

Výsledky výzkumu lze využít v pedagogické praxi například při tvorbě učebnic dějepisu. Na výzkum lze navázat další analýzou například toho, jak kroniky popisují události z období první či druhé světové války, a jaký dopad měla válka na chod školy, finanční situaci školy nebo zdraví žáků.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo nastínit klíčové historické události, které výrazně ovlivnily vývoj školství v Československu během 20. století. Práce zaznamenává dějiny od roku 1918 po rok 1989 a uvádí vývoj školství v Týně nad Vltavou s ohledem na dění v Československu během 20. století.

Teoretická část bakalářské práce slouží k popisu vývoje školství v Československu ve vymezeném období od vzniku samostatného československého státu po sametovou revoluci. Zabývá se obdobím od roku 1918, kdy došlo ke vzniku Ministerstva školství a národní osvěty, ke sporu o pojetí pedagogiky, kdy proběhl sjezd československého učitelstva a proběhla snaha o reformu školství. Práce dále informuje o vývoji škol především obecných a měšťanských během 20. století a nastiňuje vývoj škol speciálně zaměřených, odborných, vysokých a pokusných. Dalším historickým mezníkem byla druhá světová válka. Práce se zde zabývá tím, jaké dopady měla válka na chod škol. Následuje popis školství po druhé světové válce, v období od 50. let až po rok 1989. Práce uvádí důležité zákony, které měnily podobu školství. V neposlední řadě práce představuje pedagogické směry pozitivismus a pragmatismus, které ovlivňovaly pedagogické myšlení ve 20. století. Teoretická část slouží k popisu školství v Týně nad Vltavou, přičemž se zabývá rozvojem škol během 20. století.

Cílem praktické části bakalářské práce byla analýza školních kronik v Týně nad Vltavou. Jednalo se o pamětní knihu spojené školy měšťanské se školou obecnou pro chlapce v Týně nad Vltavou, kroniku chlapecké školy Týn nad Vltavou, kroniku obecné dívčí školy Týn nad Vltavou a kroniku ZŠ Malá Strana Týn nad Vltavou. Každá z kronik detailně uvádí, jak probíhají jednotlivé školní roky a do kontextu uvádí dějinné události a zaznamenává, jaký dopad mají na chod školy. Bakalářská práce se zaměřuje na historické události v letech 1938-1939, a jak je školní kroniky představují. Dále informuje o tom, jak školy řešily problémy spojené se zdravím žáků a jaké akce a slavnosti škola pořádala z pohledu vybraných školních kronik.

Seznam použité literatury

- 1) BLATNÝ, Ladislav a Vladimír JŮVA. *Kapitoly z dějin pedagogiky*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1996. ISBN 80-210-1295-1.
- 2) CACH, Josef, 1996. *Pedagogika a vědy jí blízké v Československu v letech 1918 až 1938: první takto koncipované podklady ke zhodnocení dvacetiletého vývoje*. Praha: Karolinum. *Výchova a vzdělání v českých dějinách*. ISBN 80-718-4176-5.
- 3) DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5039-2.
- 4) KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4.
- 5) KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *"Nová škola" v meziválečném Československu ve Zlíně: ideje, aktéři, místa*. Praha: Academia, 2020. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-3091-7.
- 6) KASPER, Tomáš, Dana KASPEROVÁ a Markéta PÁNKOVÁ, ed. *"Národní" školství za první Československé republiky*. Praha: Academia, 2018. První republika. ISBN 978-80-200-2891-4.
- 7) KREJČÍ, František. *Positivism a výchova*. Praha: Dědictví Komenského, 1906.
- 8) RÝDL, Karel – VALENTA, Milan – VÁŇOVÁ, Růžena. *Výchova a vzdělání v českých dějinách*. IV. díl. Problematika vzdělávacích institucí a školských reforem. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-607-2.
- 9) ŠIMÁNĚ, Michal. *České menšinové školství v Československé republice: ke každodennosti obecných škol v politickém okrese Ústí nad Labem*. Masarykova univerzita Brno, 2019. ISBN: 978-80-210-9410-9.
- 10) ŠTVERÁK, Vladimír a Milada ČADSKÁ, 1999. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky: první takto koncipované podklady ke zhodnocení dvacetiletého vývoje*. 2. dopl. vyd. Praha: Karolinum. *Výchova a vzdělání v českých dějinách*. ISBN 80-718-4797-6.
- 11) VÁŇOVÁ, Růžena. *Československé školství ve 30. letech (příhodovská reforma)*. Praha: PF UK, 1995.

Internetové zdroje

- 1) CETL, Jiří. Počátky českého pozitivismu. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, řada B, filozofická* [online]. phil.muni.cz, 1970, roč. 19, č. B17 [cit. 2023-03-20]. ISSN 0231-7664. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/pdf/106928.pdf>
- 2) ČAPKA, František a Jaroslav VACULÍK. Chápání vztahu škola a zdraví na školách první republiky. *Škola a zdraví* [online]. 2010(21) [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: https://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2010/26/26/texty/cze/capka_vaculik_c.pdf

- 3) DAVIS, B., FRANCIS, K. "Positivism" in Discourses on Learning in Education. *learningdiscourses.com* [online]. 2022, [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://learningdiscourses.com/discourse/positivism/>
- 4) ENDRŠTOVÁ, Michaela. V roce 1968 kantoři nevěděli, co učit. Během pražského jara ničili učebnice. *Idnes.cz* [online]. 2017, [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zahajeni-skolni-rok-socialismus-historie-projevy-ministru-ve-skolach.A170821_111754_domaci_nub
- 5) GAVORA, Peter. Obsahová analýza v pedagogickom výskume: Pohľad na jej súčasné podoby. *Pedagogická orientace*, 2015.
- 6) GOUINLOCK, James. John Dewey. *Britannica.com* [online]. 2023, [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/John-Dewey>
- 7) HRDINOVÁ, Radka. Škola základ režimu: vychovat vzorné občany a všechno kontrolovat. *Idnes.cz* [online]. 2019, [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/skolstvi-v-socialismu-socialisticke-skola-zaklad-rezimu-1989-komunismus.A190831_498849_domaci_brzy
- 8) KASPER, Tomáš. Vymezení obecné pedagogiky v české meziválečné pedagogické diskusi v ČSR. *E-Pedagogium* [online]. upol.cz, 2014, 14(3) [cit. 2023-03-20]. ISSN 1213-7499. Dostupné z: <https://e-pedagogium.upol.cz/pdfs/epd/2014/03/05.pdf>
- 9) KASPER, Tomáš; SPILKOVÁ, Vladimíra; RÝDL, Karel. Pedagogika a učitelská příprava – „staré“ spory, aktuální výzvy a náročná hledání. *Pedagogika* [online]. Ojs.cuni.cz, 2019, 69(3) [cit. 2023-03-20]. ISSN 2336-2189. Dostupné z: <https://ojs.cuni.cz/pedagogika/article/view/1590/1199>
- 10) KLOČKOVÁ, Lenka. MŠMT od roku 1848 do současnosti. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>
- 11) KLOMFAROVÁ, Jana. Školní čítanky začernila cenzura. *Ceskobudejovicky.denik.cz* [online]. 2015, [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/skolni-citanky-zacernila-cenzura-20150619.html
- 12) KORITYÁN, Stanislav. Školskými reformami do stále hlubšího bahna: pojdme hovořit o školství s učitelem. *Krajské listy* [online]. 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://www.krajseklisty.cz/stredocesky-kraj/26848-skolskymi-reformami-do-stale-hlubsiho-bahna-pojdme-hovorit-o-skolstvi-s-ucitelem.htm>
- 13) KOSTKA, Karel. Fenomén Baťa a základní principy Baťova školství. *Kostka-skola.cz* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <http://www.kostka-skola.cz/archiv/soubor/KOSTKA-72792-fenomen-bata-a-zakladni-principy-batova-skolstvi.pdf>

- 14) KOSTKA, Karel. Pragmatismus a pragmatická pedagogika. *Kostka-skola.cz* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <http://www.kostka-skola.cz/archiv/soubor/KOSTKA-74652-pragmatismus-a-pragmaticka-pedagogika.pdf>
- 15) SOA v Třeboni – DIGITÁLNÍ ARCHIV [online]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/Kroniky-SOkA-Ceske-Budejovice-Kroniky-skolni-T-Tyn-nad-Vltavou>
- 16) SUDOVÁ, Martina. Vltavotýnsko. *Tnv.cz* [online]. 2001, [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.tnv.cz/historie-mesta/ds-1049>
- 17) SVATOŠ, T. *Reformní pedagogické hnutí v meziválečném Československu* [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://ped.muny.cz/data/SZ7MP_ALP1/SZ7MP_ALP1-reform-pg-clanek-katedra.pdf
- 18) ŠÍR, Vojtěch. Uzavření vysokých škol 17. listopadu 1939. *Fronta.cz* [online]. 2009, [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.fronta.cz/dotaz/uzavreni-vysokych-skol>
- 19) ŠMÍDOVÁ, Kamila. Jak jsme žili: Školství Týn nad Vltavou. *Ceskobudejovicky.denik.cz* [online]. 2020, [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/jak-jsme-zili-skolstvi-tyn-nad-vltavou-20200911.html
- 20) TRNKOVÁ, Kateřina. Vývoj malotřídních škol v druhé polovině 20. století. *Studia paedagogica* [online]. MUNI Journals, 2006, 54(11) [cit. 2023-03-20]. ISSN 2336-4521. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/index.php/_flysystem/fedora/pdf/104638.pdf
- 21) URBANOVSKÁ, Eva. České pokusné školy 30. let podle návrhu Václava Příhody. *Pedagogická orientace* [online]. MUNI Journals, 1996, 6(21) [cit. 2023-03-20]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/10761>
- 22) VRCHOTICKÁ, Hana. O školních kronikách a školách na venkově. *Ucenibezucebnic.cz* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.ucenibezucebnic.cz/index.php?id=5080>
- 23) WAAGEOVÁ, Eliška. 7. srpna 1940 – vyloučení židovských žáků ze škol. *Holocaust.cz* [online]. 2020, [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/protizidovska-politika-po-zrizeni-protectoratu-cechy-a-morava/jachymka/zidovska-obecna-skola/7-srpna-1940---vylouceni-zidovskych-zaku-ze-skol/>
- 24) Zákon č. 132/1945 Sb. Dekret presidenta republiky o vzdělání učitelstva. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: [132/1945 Sb. Dekret presidenta republiky o vzdělání učitelstva \(zakonyprolidi.cz\)](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/132-1945-Sb.-Dekret-presidenta-republiky-o-vzdelani-ucitelstva)
- 25) Zákon č. 186/1960 Sb. Zákon o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon). In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2023 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1960-186>
- 26) Zákon č. 189/1919 Sb. Zákon o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích. In: *ASPI* [online]. Wolters Kluwer, 2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z:

[Zákon 189/1919 Sb. - o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích úplné a aktuální znění | ASPI | Wolters Kluwer ČR, a. s.](#)

- 27) Zákon č. 226/1922 Sb. Zákon, jimž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských. In: *Beck-online* [online]. [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: [226/1922 Sb. - Beck-online](#)
- 28) Zákon č. 233/1935 Sb. z. a n. Zákon, kterým se mění a doplňují zákony o zřizování a vydržování veřejných měšťanských škol, o docházce do nich a o jejich správě. In: *ASPI* [online]. Wolters Kluwer, 2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: [Zákon 233/1935 Sb. - , kterým se mění a doplňují zákony o zřizování a vydržování veřejných měšťanských škol, o docházce do nich a o jejich správě úplné a aktuální znění | ASPI | Wolters Kluwer ČR, a. s.](#)
- 29) Zákon č. 31/1953 Sb. Zákon o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon). In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: [31/1953 Sb. Zákon o školské soustavě a vzdělávání učitelů \(školský zákon\) \(zakonyprolidi.cz\)](#)
- 30) Zákon č. 455/1919 Sb. Zákon, kterým se zrušuje celibát literních a industriálních učitelek na školách obecných a občanských (měšťanských) v republice Československé. In: *ASPI* [online]. Wolters Kluwer, 2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: [Zákon 455/1919 Sb. - , kterým se zrušuje celibát literních a industriálních učitelek na školách obecných a občanských \(měšťanských\) v republice Československé úplné a aktuální znění | ASPI | Wolters Kluwer ČR, a. s.](#)
- 31) Zákon č. 63/1978 Sb. Zákon o opatřeních v soustavě základních a středních škol. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: [63/1978 Sb. Zákon o opatřeních v soustavě základních a středních škol \(zakonyprolidi.cz\)](#)
- 32) Zákon č. 89/1958 Sb. Zákon o výchově dorostu k povolání v učebním poměru (učňovský zákon). In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2023 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-89>
- 33) Zákon č. 95/1948 Sb. Zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon). In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2023 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-95>
- 34) ZORMANOVÁ, Lucie. Příprava učitelů elementárních škol z pohledu historie. *Metodický portál RVP* [online]. 2017, [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/21373/priprava-ucitelu-elementarnich-skol-z-pohledu-historie.html>